

OPINNÄYTETYÖ

Yhdessä kohti antirasismia ja sateenkaariliittolaisuutta

Osallistavien työpajojen mallintaminen Helsingin Tyttöjen Talolla

Hilda Lehtola

Yhteisöpedagogi (AMK)

(210 op)

(4/2024)

TIIVISTELMÄ

Humanistinen ammattikorkeakoulu
Yhteisöpedagogi (AMK) Järjestö- ja nuorisotyö

Tekijät: Hilda Lehtola

Opinnäytetyön nimi: Yhdessä kohti antirasismia ja sateenkaariliittolaisuutta -Osallistavien työpajojen mallintaminen Helsingin Tyttöjen Talolla

Sivumäärä: 48 ja 6 liitesivua

Työn ohjaaja: Suvi Tuominen

Työn tilaaja: Loisto setlementti ry, Helsingin Tyttöjen Talo

Opinnäytetyön tilaajana toimii Loisto setlementti ry. Tarkemmin määriteltynä kohde, jossa toteutin opinnäytetyön, oli Loisto setlementti ry:n yksi toimintamuodoista, Helsingin Tyttöjen Talo. Koko Loisto setlementissä ja sen kaikissa toimintamuodoissa tehdään sosiaalista nuorisotyötä kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisesti. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Helsingin Tyttöjen Talon kulttuuri- ja sukupuolisensitiivistä työtettä tarjoamalla konkreettisia keinoja aiheiden käsittelyyn nuorten parissa. Lähdimme tilaajan kanssa miettimään, mitä nuo konkreettiset keinot voisivat olla ja mikä hyödyttäisi Helsingin Tyttöjen Talon kulttuuri- ja sukupuolisensitiivistä työn kehittämistä parhaimmalla tavalla. Tulimme tilaajan kanssa siihen lopputulokseen, että aiheita olisi mielekkäintä lähteä kehittämään nuorille suunnattujen työpajojen avulla.

Työpajat suunniteltiin 15–28-vuotiaille nuorille. Suunnittelin kolme erillistä työpajakokonaisuutta ja sen jälkeen mallinsin työpajat Helsingin Tyttöjen Talolla. Työpajojen teemat olivat etuoikeudet, antirasismi ja sateenkaariliittolaisuus. Työpajojen tavoitteena oli lisätä osallistujien tietoa etuoikeuksista, antirasismista ja sateenkaariliittolaisuudesta sekä opettaa konkreettisia tapoja toimia liittolaisena sateenkaari-ihmisille ja rasismia kohdanneille.

Opinnäytetyön teoria koostuu identiteetin ja etuoikeuksien käsittelystä, rasismista ja antirasismista, sateenkaarinuorten tilanteesta Suomessa, vähemmistöstressistä, liittolaisuudesta, sateenkaariliittolaisuudesta ja antirasismista nuorisotyössä. Opinnäytetyö on toiminnallinen ja laadullinen kehittämistyö. Aineisto koostuu kyselyistä sekä osallistavien havaintojen päiväkirjamerkinnöistä. Opinnäytetyön tulokset osoittavat, että osallistavissa työpajoissa on tapahtunut selkeää uuden oppimista ja työpajojen teemoista on osallistujille syntynyt uutta tietoa. Työpajoissa kehityskohteiksi osoittautui työpajojen toiminnallisuuden lisääminen, selkeämpi aikatauluttaminen, osallistujien sitouttaminen ja ikätasoisuuden huomioiminen.

ABSTRACT

Humak University of Applied Sciences
Bachelor of Humanities, Degree Programme in NGO and youth work

Author: Hilda Lehtola

Title: Towards anti-racism and LGBTQAI+ allyship through participatory workshops

Number of Pages: 48 and 6 attachment pages

Supervisor: Suvi Tuominen

Commissioned by: Loisto settlementti ry, Helsinki Girls' House

The commissioner of the thesis was Loisto settlementti, a youth sector organisation. The thesis focused specifically on Helsinki Girls' House, a youth center run by Loisto Settlementti. Loisto Settlementti emphasises a cultural and gender-sensitive approach throughout their operations. The purpose of the thesis was to enhance the cultural and gender-sensitive approach of Helsinki Girls' House by providing concrete methods for addressing these topics with young people.

Together with the commissioner, we considered what these concrete methods could be and what would benefit the development of a culturally and gender-sensitive approach at Helsinki Girls' House in the best possible way. We concluded that it would be most meaningful to develop these topics through workshops aimed at young people. The workshops were designed for young people aged 15–28. I designed three separate workshops and then delivered the workshops at Helsinki Girls' House. The themes of the workshops were privilege, anti-racism, and LGBTQAI+ allyship. The goal of the workshops was to increase participants' knowledge of privilege, anti-racism, and LGBTQ+ allyship and to teach concrete ways to act as an ally to LGBTQ+ individuals and those who have experienced racism.

The theoretical framework of the thesis consists of discussions on identity and privilege, racism and anti-racism, the situation of LGBTQ+ youth in Finland, minority stress, allyship, LGBTQ+ allyship, and anti-racism in youth work. The thesis is a practical and qualitative development project. The data consists of surveys as well as participatory observation diary entries. The results of the thesis indicate that there has been clear learning in the participatory workshops and that participants have gained new knowledge about the themes of the workshops. Areas for improvement in the workshops included increasing their interactivity, clearer scheduling, engaging participants, and considering age appropriateness.

Keywords: Anti-racism, privilege, youth work, LGBTQAI+ youth

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO.....	6
2	KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TOIMEKSIANTO	9
	2.1 Loisto settlementti ry	9
	2.2 Helsingin Tyttöjen Talo.....	11
	2.3 Tyttötyö	11
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	13
	3.1 Kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työ	13
	3.2 Identiteetti ja etuoikeudet	14
	3.3 Rasismi ja antirasismi	17
	3.4 Sateenkaarinuorten tilanne Suomessa.....	18
	3.5 Vähemmistöstressi	20
	3.6 Liittolaisuus	21
	3.7 Antirasismi ja sateenkaariliittolaisuus nuorisotyössä	22
4	OSALLISTAVAT MENETELMÄT	25
5	KEHITTÄMISTYÖN KUVAUS JA TOTEUTUS	26
	5.1 Aineistonhankintamenetelmät.....	26
	5.2 Osallistuva havainnointi	27
	5.3 Kyselyt.....	27
6	OSALLISTAVAN TYÖPAJAN ARVIOINTI JA TULOKSET	29
	6.1 Analyysimenetelmät	29

6.2 Osallistavien työpajojen suunnittelu ja mallintaminen.....	30
6.3 Työpajojen kuvaukset ja analysointi.....	32
6.4 Työpaja etuoikeuksista	32
6.5 Työpaja antirasismista	35
6.6 Työpaja sateenkaariliittolaisuudesta	37
6.7 Havainnot työpajoista	40
6.8 Työpajojen mallintamisen itsearviointi ohjaajana	41
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOKEHITYSEHDOTUKSET	43
7.1 Työpajan tavoitteiden toteutuminen	43
7.2 Jatkokehitysehdotukset.....	45
8 EETTISYYS, RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI.....	47
LÄHTEET	49
LIITTEET	53

1 JOHDANTO

Itse tilaajaorganisaatio oli itselleni jo ennestään tuttu, ennen opinnäytetyöprosessini aloittamista, sillä suoritin kehittävän harjoitteluni Helsingin Tyttöjen Talolla. Jo harjoitteluni alkuvaiheessa olimme keskustelleet mahdollisesta opinnäytetyön tekemisestä. Opinnäytetyön tarkempi aihe kehittyi harjoitteluni aikana selkeämmäksi ja keskustelimme harjoitteluni ohjaajan kanssa Helsingin Tyttöjen Talon, sekä koko Loisto setlementti ry:n kehittämistarpeista. Keskustelussamme esille nousi Loisto setlementissä keskeisessä roolissa oleva sukupuoli- ja kulttuurisensitiivinen työ ja työote. Helsingin Tyttöjen Talolle haluttiin konkreettisia keinoja ja työkaluja käsitellä sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisiä teemoja nuorten kanssa osallistavilla menetelmillä. Helsingin Tyttöjen Talon työntekijöillä ei ole tällä hetkellä ole ollut aikaa suunnitella tämänkaltaisia konkreettisia menetelmiä näiden aiheiden käsittelyyn, ja tähän tarpeeseen opinnäytetyöni tulisi vastaamaan.

Henkilökohtaisesti aihe oli itseäni erittäin kiinnostava, sillä olen jo aikaisemmissa harjoitteluisani päässyt tutustumaan sateenkaarinuorisotyöhön, ja opinnoissani minua eritoten on kiinnostanut monikulttuurisuuden, antirasismiin ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvät teemat. Päädyimme tilaajan kanssa siihen, että paras tapa sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisten aiheiden käsittelyyn olisi osallistavat työpajat. Halusin työpajoista mahdollisimman keskustelut ja osallistavat, jotta nuoret innostuisivat ja kiinnostuisivat työpajojen aihealueista. Työpajojen aiheiksi valikoitui etuoikeudet, antirasismi ja sateenkaariliittolaisuus. Nämä aiheet ovat ajankohtaisia nuorisotyön kontekstissa ja tärkeitä käsiteltäviksi nuorten kanssa. Työpajoissani halusin korostaa liittolaisuuden teemaa ja tuoda esille tapoja ja keinoja, joilla voimme osoittaa tukeamme rodullistetuille- ja sateenkaari-ihmisille.

Suomessa on havaittavissa yhä enemmän polarisoitumista, eli tällaisen ”me vastaan te”- ajatusmallin kaltaista ajattelua. Polarisaatio tapahtuu, kun mielipiteet jakaantuvat voimakkaasti kahdella tai ovat täysin vastakkaisia. Tämä voi johtaa kuplautumiseen, jossa ihmiset altistuvat pääasiassa sellaisille ajatuksille ja mielipiteille, jotka vahvistavat heidän omia näkemyksiään, erityisesti sosiaalisessa mediassa. Tällainen polarisoituminen lisää yhteiskunnassa vastakkainasettelua ja asioista riitelyä. Viime aikoina otsikoihin on myös noussut kansanedustajien joukko, joka haluaisi, että Helsingissä kaikille 6–9-luokkalaisille toteutettavat Seta ry:n järjestämät sa-

teenkaarityöpajat lopetettaisiin. Heidän mielestään tällainen ”sukupuolineutraaliuden tuputtaminen” pitäisi lopettaa. Työpajat sisälsivät siis sateenkaarevaa sanastoa, normien läpikäyntiä ja erilaisia keskusteluita. Työpajojen tavoitteena oli luoda avoimempaa ilmapiiriä koulu-yhteisöihin, jotta kaikista puhuttaisiin kunnioittavasti ja jokainen saisi olla sellainen, kuin on. (Gertsch 2024; Iltalehti 2024.) Tämänkaltaisen vastakkain asettelun rinnalle tarvitaan toisten ymmärtämistä ja liittolaisuuden voimaa. Vaikka emme itse kuuluisi johonkin tiettyyn ihmisryhmään, voimme silti asettua heidän asemaansa ja olla heidän tukena.

Myös antirasististen teemojen käsitteleminen on erittäin tärkeää ja ajankohtaista. Suomessa teetetyin kyselyn mukaan 82 % Suomessa asuvista kertoo kokeneensa tai todistaneensa rasismia itseensä tai johonkin toiseen henkilöön kohdistettuna. Tutkimuksen mukaan vain 45 % kertoo puuttuneensa rasismiin, vaikka 61 % on vastannut osaavansa puuttua rasismiin. Kyselytutkimuksessa erityisesti nuoret ovat vahvoilla, sillä 15–24-vuotiaista 78 % on vastannut osaavansa puuttua rasismiin ja 50 % on tehnyt niin. (Punainen Risti 2024.) Antirasismi on siis erittäin ajankohtainen aihe ja on tärkeää, että nuorten taidot puuttua rasismiin kehittyvät entisestään, jotta nuoret sukupolvet voisivat olla suunnannäyttäjiä antirasistisessa toiminnassa.

Nuorisotyön perusta lepää ihmisoikeuksien kunnioituksessa ja edistämisessä. Se lähtee siitä olettamuksesta, että jokaisella nuorella on oikeus määrittellä oma identiteettinsä ja osallistua toimintaan täysin tasavertaisesti. Nuorisotyön keskeinen tehtävä on auttaa nuoria tunnistamaan vastuunsa ja kehittymään aktiivisiksi ja osallistuviksi kansalaisiksi. Nuorisotyön voima piilee siinä, miten se tukee nuorten kasvua ja kehitystä yhteiskunnallisesti vastuullisiksi toimijoiksi. (Ihmisoikeusliitto 2024.) Työpajojen tavoitteena on kasvattaa ymmärrystä omista etuoikeuksista ja siitä, miten etuoikeuksiaan voi käyttää vähemmistöjen hyödyksi, tarjota tietoa antirasismista ja sateenkaariliittolaisuudesta tekemällä yhdessä osallistavia harjoituksia sekä yhdessä pohtien ja keskustellen työpajojen teemoista. Tämä sisältää, käsitteiden määrittelyä, lyhyitä luento-osuuksia ja yhteistä pohdintaa nykytilanteesta, osallistavin keinoin ennakkoluulojen purkamista, tiedon lisäämistä ja keinojen tarjoamista. Tavoitteena on korostaa liittolaisuuden merkitystä ja roolia antirasistisessa ja sateenkaariliittolaisessa toiminnassa. Tämä sisältää konkreettisia esimerkkejä siitä, miten yksilöt voivat toimia liittolaisina ja edistää kyseisten vähemmistöjen elämää. Työpajojen tavoitteena on myös pyrkiä antamaan käytännön vinkkejä siitä, miten yksilöt voivat tehdä antirasistista ja sateenkaariliittolaista toimintaa omassa elinympäristössään.

Mallinsin kaikki kolme kehittämäni työpajaa Helsingin Tyttöjen Talon avoimessa yhteisö toiminnassa. Mallintamalla työpajat Helsingin Tyttöjen Talon toiminnassa pyrin jalkauttamaan työpajoja osaksi Helsingin Tyttöjen Talon toimintaa. Työpajojen mallinnuksessa sovelsin kehittämistyön menetelminä osallistavaa havainnointia, sekä ennen ja jälkeen työpajojen kerättäviä kyselyitä. Osallistuvien havaintojen ja kyselyiden avulla jatkokehitin työpajamallit mahdollisimman hyvin tilaajan tarvetta vastaavaksi. Opinnäytetyöni lopullinen tuotos on jatkokehitys-ideoiden pohjalta muokattu työpajamalli, jota Helsingin Tyttöjen Talo voi jatkossa hyödyntää omassa toiminnassaan.

Pyrin selvittämään kehittämistyössäni:

Kuinka paljon osallistujat kokivat oppineensa työpajoista?

Miten työpajoja tulisi kehittää, jotta ne toimisivat parhaalla mahdollisella tavalla?

2 KEHITTÄMISTYÖN TARKOITUS JA TOIMEKSIANTO

2.1 Loisto setlementti ry

Opinnäytetyöni tilaajana toimii pääkaupunkiseudulla toimiva Loisto setlementti ry. Toteutan opinnäytetyöni Loisto setlementti ry:n yhdessä toimintamuodoista, Helsingin Tyttöjen Talolla. Loisto setlementti ry on poliittisesti ja uskonnollisesti sitoutumaton setlementtiyhdistys, joka harjoittaa sosiaalista nuorisotyötä pääkaupunkiseudun alueella. Toiminta perustuu setlementtiliikkeen perinteiseen arvopohjaan, jossa painotetaan yhteisöllisyyden voimaannuttavaa vaikutusta ja yksilöllisyyden sekä moninaisuuden arvostamista. Työ on sukupuolisensitiivistä ja kulttuurisensitiivistä, ja pyrkii rakentamaan yhteisöjä, joissa jokainen nuori voi tuntee kuuluvansa omana itsenään. Loisto setlementti ry pyytää nuoria mukaan toimintaansa, kulkee heidän rinnallaan ja luo tilaa heidän ainutlaatuisille lahjoilleen ja kyvyilleen loistaa. Loisto setlementin tärkeimpiä arvoja ovat, yksilöllisyys ja yksilön oikeuksien kunnioittaminen, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, moninaisuus, haavoittuvassa elämäntilanteessa olevan ihmisen rinnalle asettuminen ja luottamus ihmisen omiin voimavaroihin. (Loisto setlementti ry 2024a.)

Loisto setlementti ry harjoittaa sosiaalista nuorisotyötä, jonka tavoitteena on lasten ja nuorten elämänhallinnan tukeminen ja kokonaisvaltainen sosiaalinen vahvistaminen. Sosiaalisessa nuorisotyössä painotetaan korjaavaa sosiaalista työtä, sekä syrjäytymisen ehkäisyä. Työ kohdistuu pääkaupunkiseudulla asuvien nuorten, lasten (10–29-vuotiaiden) ja heidän perheidensä tukemiseen. Loisto setlementti ry luo tiloja ja ympäristöjä, joissa nuoret voivat kohdata toisiaan ja saada ammatillista tukea yksilöllisten elämänhaasteidensa käsittelyyn. Loisto setlementille tärkeitä periaatteita toiminnassa ovat: Osallistuminen toimintaan on vapaaehtoista, eikä siihen tarvitse liittyä ongelmaperustaisesti. Osallistujalla on täysi oikeus määrittellä itse, mitä ja kuinka paljon haluaa kertoa itsestään. Nuori tai nuori aikuinen päättää itse, mitä elämäänsä tarvitsee ja työntekijät tukevat heitä löytämään oman merkityksensä toimintaan. Osallistujalla on oikeus säädellä omaa osallistumisensa tasoaan. (Mt.)

Loisto setlementti ry toteuttaa sosiaalista nuorisotyötä ympäri pääkaupunkiseutua. Toimintamuotoja ovat: Helsingin Tyttöjen Talo, Espoon Tyttöjen Talo, Helsingin Poikien Talo, Vantaan

Poikien Talo, Sua varten somessa, seksuaaliterveys- ja väkivaltatyö, kunniakäsityksiin ja konflikteihin liittyvä työ, Silmu-toiminta, Saunalahden tukiasuntoyhteisö, Itä-Pasilan sosiaalinen nuorisotyö ja psykoterapiapalveluita. (Mt.)

1800-luvun loppupuolella Englannissa yliopisto-opiskelijoiden perustama setlementtiliike lähti liikkeelle, kun opiskelijajoukko huomasi teollistumisen vaikutukset syrjäytymiseen, sosiaalisen pahoinvointiin ja slummiutumiseen. Opiskelijat ryhtyivät tarjoamaan erilaisten sosiaalisten ongelmien kanssa kamppaileville ihmisille tukea ja koulutusta perustamissaan kansalaiskeskuksissa. Alun perin Setlementtityö rantautui Suomeen Englannista, ensin Alli Trygg-Heleniuksen mukana ja sittemmin Sigfrid Sireniuksen toimesta. Setlementtityön perusajatuksena oli asettua lähelle yhteisöjä ja ihmisiä. Setlementtityötä ohjaa edelleen nykypäivänä sama perusajatus. Setlementtiliike arvostaa ihmisten yksilöllisyyttä, moninaisuutta ja uskoo yhteisöllisyyden voimaannuttavan vaikutukseen. (Setlementti asunnot 2024; Loisto setlementti ry 2024a; Setlementti liitto 2024a.)

Suomessa setlementtityö käynnistyi vuonna 1919 Helsingin Kalliossa, kun Loisto setlementti perustettiin (entinen Kalliolan nuoret ry) ajatuksenaan ihmisen yksilöllinen kohtaaminen. Yli sadassa vuodessa setlementtiliikkeestä on tullut yksi Suomen keskeisimmistä valtakunnallisista sosiaalisen- ja sivistystyön tekijöistä. Nykypäivänä Suomessa toimii 32 setlementtiä, eli paikallisyhdistystä 50 eri paikkakunnalla. Setlementtiliikkeellä työskentelee Suomessa tuhansia ammattilaisia ja heidän lisäksi suuri joukko vapaaehtoisia. Setlementtiliikkeen toiminta-alue on hyvin laaja ja se ylittää opinto- ja kulttuurityöhön, vanhus-, nuoriso- ja lapsityöstä erilaisiin asumisen palveluihin, sekä monikulttuurisuustyöhön. (Mt.) Setlementtityön tavoitteen on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, yhdenvertaisuuden ja moniarvoisuuden edistäminen. Sen keskiössä on kaikkein vaikeimmassa tilanteessa olevien ihmisten auttaminen. (Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2024.)

Suomessa toimiva setlementtiliike on osana isoja kansainvälisiä setlementtiliikeitä, kuten IFS:ää, eli International Federation of Settlement Houses and Neighbourhood Centers, pohjoismaisessa Ungdom och Fritid i Nordenissa, sekä ECYCI:ssä eli European Confederation of Youth Club Organisation. IFS:llä on jäseniä lähes 40 maassa ja se on Euroopan Neuvoston ja YK:n virallinen yhteistyöjärjestö. IFS yhdistää paikallisia, alueellisia ja kansainvälisiä järjestöjä ja pyrkii paikallisyhteisöjen vahvistamiseen yhteiskunnassamme. (Setlementti liitto 2024b.)

2.2 Helsingin Tyttöjen Talo

Helsinkiin vuonna 1999 perustettu Tyttöjen Talo on ensimmäinen Tyttöjen Talo Suomessa. Tyttöjen Talon toiminta on suunnattu kaikille tytöille ja naisille, jokaisen itsemäärättyä kunnioittaan ja sukupuolen moninaisuutta huomioiden. Helsingin Tyttöjen talon toiminta on 10–28-vuotiaille. Tyttöjen Talon tilat sijaitsevat Helsingin Kalliossa. Helsingin Tyttöjen Talolta saa tukea esimerkiksi mielen hyvinvoinnin haasteisiin, yksinäisyyteen, oman identiteetin pohjimiseen, omaan jaksamiseen, kaveri- ja seurustelusuhteisiin sekä oman elämänrytmin ja paikan löytämiseen. Helsingin Tyttöjen Talo vahvistaa nuorten asemaa ja vaikutusvaltaa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Toiminta pyrkii luomaan tilaa monimuotoisuudelle ja edistämään tasa-arvoa yhteiskunnassa, jossa jokaisella on oikeus löytää oma polkunsaa ja toteuttaa itsensä omalla tavallaan. Toiminnassa painottuu erityisesti tyttöyden monimuotoisuuden näkyväksi tekeminen ja tarkasteleminen kriittisesti sukupuoleen liittyviin odotuksiin, rooleihin ja normeihin. Tavoitteena Helsingin Tyttöjen Talon toiminnassa on luoda ympäristö, jossa jokainen voi olla juuri sellainen kuin haluaa, ilman ennakkoluuloja tai rajoituksia. (Helsingin Tyttöjen Talo 2024a; Helsingin Tyttöjen Talo 2024b.) Koko Loisto settlementissä, niin kuin myös Helsingin Tyttöjen Talolla tehdään nuorisotyötä kulttuuri- ja sukupuoli sensitiivisesti. Loisto Settlementin kaikessa toiminnassa kunnioitetaan ja huomioidaan nuorten itsemäärättyä ja sukupuolen moninaisuutta. (Loisto settlementti ry 2024b.)

2.3 Tyttötyö

Tyttötyö Suomessa on laajentunut 2000-luvun alusta alkaen uusille paikkakunnille ja erilaisiin toimintamuotoihin. Settlementtien yhteyteen on perustettu Tyttöjen Taloja useille paikkakunnille, kuten Tampereelle, Ouluun, Turkuun ja Kuopioon. Lisäksi perinteisiä tyttötyön muotoja ovat Isosisko- ja Tyttöjen Tupatoiminta. Settlementiliikkeen ulkopuolella tyttötyötä tehdään monin eri tavoin, kuten esimerkiksi Lahden kaupungin Tyttöjen Tilalla, Iisalmen Tytöt toimii-toiminnassa ja Tornion Tirlittan – Talossa Tytöille. Tyttötyössä on otettu käyttöön monipuolisia menetelmiä, jotka kattavat muun muassa nuorten äitien ryhmätoiminnasta seksuaalikasvatukseen ja mediakasvatukseen sekä vuorovaikutustaitojen kehittämiseen ujojen ja hiljaisten tyttöjen kanssa. Tyttötyöllä on vahva läsnäolo eri kunnissa, järjestöissä ja seurakunnissa ympäri Suomen. (Mulari, Eischer & UusiTalo-Herttua 2012, 6.)

Yksi merkittävä toimija, joka parantanut naisten asemaa ja ollut mukana monissa yhteiskunnallisissa muutoksissa on vuonna 1896 perustettu Suomen NNKY-liitto ry, eli Nuorten Naisten Kristillinen Yhdistys. NNKY-liitto toimii kansainvälisesti yli sadassa maassa. NNKY perustettiin Suomeen aikana, jolloin naisilla ei ollut mahdollisuutta äänestää, tehdä töitä ilman aviomiehen lupaa tai opiskella ilman erillislupaa. NNKY-liitto onkin yksi Suomen vanhimmista naisjärjestöistä. NNKY-liitto pyrkii toiminnallaan edistämään naisten ja tyttöjen hyvinvointia sekä rakentamaan yhteiskuntaa, jossa jokaisella on turvallinen ja oikeudenmukainen elinympäristö. Keskeinen tavoite on tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistäminen kaikilla yhteiskunnan tasoilla. (Suomen NNKY-liitto 2024a; Suomen NNKY-liitto2024b.)

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Kulttuuri- ja sukupuolisensitiivinen työ

1990-luvun loppupuolella Suomessa heräsi kasvava huoli siitä, että nuorisotyö keskittyi pääasiassa poikiin. Tämä näkyi esimerkiksi nuorisotalojen ilmapiirissä, jotka olivat usein poikavoittoisia ympäristöjä, jossa tytöillä oli lähinnä tyttöystävän tai sivustakatsojan rooli. Nuorisotyön sukupuolittuneet käytännöt herättivät tarpeen luoda tiloja ja toimintaa, jotka olisivat avoimempia ja vastaisivat paremmin tyttöjen tarpeita ja kiinnostuksen kohteita. Tästä tarpeesta kumpusi sukupuolisensitiivisen tyttötyön kehittyminen, joka pyrki tarjoamaan tytöille turvallisia ja innostavia ympäristöjä, joissa he voisivat osallistua aktiivisesti ja tuntea itsensä arvostetuiksi. (Mulari ym. 2012, 10.)

Sukupuolisensitiivisyys merkitsee herkkyyttä ymmärtää sukupuolen moninaiset merkitykset ja niiden vaikutukset nuorten kehityksessä. Sukupuolisensitiivisyydessä otetaan huomioon sukupuoli ja sukupuoliin liittyvät normit ja niiden normien vaikutukset niin yksilön kuin yhteiskunnan tasolla. Termiä käytetään erityisesti nuorisotyön ja varhaiskasvatuksen yhteydessä. Opetuksessa puolestaan puhutaan yleisimmin sukupuolitietoisuudesta, joka viittaa tietoisuuteen sukupuoleen liittyvistä kysymyksistä ja niiden merkityksistä. Vaikka tasa-arvosta puhutaankin paljon yhteiskunnassamme, nuorille tarjotaan usein hyvin stereotyyppisiä sukupuolimalleja. Sukupuolisensitiivisessä työssä pyritään purkamaan näitä malleja ja avartamaan käsityksiä sukupuolen rooleista ja käyttäytymismalleista. Se merkitsee tilan luomista jokaiselle lapselle ja nuorelle olla oma itsensä, niin tytöille, pojille kuin muillekin sukupuolille. Tyttöjä tuetaan löytämään oma, monimuotoinen tapansa olla tyttö erilaisten mallien ja vaihtoehtojen keskellä. Tyttöys ja naiseus ymmärretään moniulotteisiksi ja ristiriitaisiksi käsitteiksi, joille ei ole olemassa yhtä "oikeaa" tapaa ilmentyä. Sen sijaan tyttöydestä ja naiseudesta voi ammentaa voimavaroja ja kasvaa vahvaksi, itsensä tunnistavaksi yksilöksi. Sukupuolisensitiivisen työn tavoitteena onkin rohkaista nuoria löytämään oma identiteettinsä ja vahvistaa heidän itseluottamustaan ja voimaansa. (Mulari ym. 2012, 10; Seta 2023.)

Loisto setlementti ry (2024c) määrittelee sosiaalisessa nuorisotyössä tehtävän sukupuolisensitiivisen työn niin, että sen tulisi mahdollistaa kaikille nuorille kasvurauhaa, rikastuttaa yksilöi-

den ja yhteisöjen mahdollisuuksia, vahvistaa subjektiivisuutta ja toimijuutta sekä edistää hyvinvointia. Tavoitteena on luoda ympäristö, jossa jokainen nuori voi kokea ja ilmaista itsensä kunnioittavalla tavalla, kasvaa omilla ehdoillaan, tulla hyväksytyksi omana itsenään, kuulua ja tuntea itsensä merkitykselliseksi omassa yhteisössään sekä elää elämäänsä itselleen merkityksellisellä tavalla.

Kulttuurisensitiivisyys on olennainen lähestymistapa ammattilaisille, erityisesti niille, jotka työskentelevät monikulttuurisessa ympäristössä tai kohtaavat asiakkaita eri kulttuuritaustoista. Kulttuurisensitiivinen työote tunnustaa kulttuurien moninaisuuden ja ymmärtää, että jokainen ihminen on ainutlaatuinen eikä vain kulttuurinsa edustaja. Sen sijaan, että ihmiset nähtäisiin pelkästään osana tiettyä kulttuuria, korostetaan yksilön kokonaisvaltaista persoonaa ja tarpeita. Tämä lähestymistapa auttaa rakentamaan parempaa ymmärrystä ja yhteyttä eri taustoista tulevien ihmisten välille. Vaatii syvää kunnioitusta ja herkkyyttä ymmärtää ihmisten kulttuurisia eroja ja arvoja. Tärkeää on tunnistaa, että jokaisella ihmisellä on oikeus ilmaista itseään omalla kielellään ja tavallaan, ja että heidän kulttuurinsa ja identiteettinsä kunnioitetaan ja kuullaan. Kulttuurisensitiivisessä lähestymistavassa painotetaan yksilön ainutlaatuisuutta ja pyritään luomaan tilaa, jossa jokainen voi tuntea olonsa arvostetuksi ja ymmärretyksi omasta taustastaan huolimatta. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024a; Mieli ry 2023.)

Kulttuurisensitiivisen työotteen kehittäminen auttaa luomaan luottamusta ja ymmärrystä ammattilaisen ja asiakkaan välille. Se ei tarkoita vain sanojen käyttöä, vaan myös eleitä, ilmeitä ja muita ei-sanallisia viestejä, jotka voivat olla tärkeitä kommunikaatiossa eri kulttuureista tulevien ihmisten kanssa. Kulttuurisensitiiviset palvelut eivät ole yksinkertaisesti erillisiä palveluita eri kohderyhmille, vaan ne ovat joustavia ja mukautuvia vastaamaan erilaisten asiakkaiden tarpeisiin. Ne pyrkivät varmistamaan, että jokainen asiakas saa tarvitsemaansa tukea ja palvelua omalla kielellään ja kulttuurisesta näkökulmastaan käsin. Tämä edistää aidosti inklusiivista ympäristöä, jossa jokainen tuntee olonsa tervetulleeksi ja kunnioitetuksi. (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024a.)

3.2 Identiteetti ja etuoikeudet

Identiteetin osat vaihtelevat siinä, ovatko ne itse valittuja vai sellaisia, joihin emme voi vaikuttaa. Esimerkiksi perheeseen syntymistä emme voi valita, se on osa elämämme perustaa, johon

meillä ei ole vaikutusvaltaa. Toisaalta on monia osia identiteetissä, jotka liittyvät valintoihimme, kuten harrastukset, uskomukset ja osa ihmissuhteista. Nämä ovat elementtejä, joissa voimme itse määritellä, keitä haluamme olla ja millaiseen ympäristöön kuulumme. (Kansalaisfoorumi 2024.)

Oman etuoikeutetun aseman ymmärtäminen merkitsee oman tietoisuuden heräämistä siihen, että omassa elämässä tietyt asiat tai ominaisuudet eivät aiheuta samanlaista huolta tai pelkoa kuin toisille ihmisille. Esimerkiksi valkoisena yksilönä ihmisen ei tarvitse kantaa samoja taakkoja tai pelkoja, joita jotkut toiset joutuvat kokemaan päivittäin pelkästään ihonvärinsä vuoksi. Tunnistamalla valkoisen etuoikeuden voi ymmärtää, että osalle ihmisistä on annettu etuoikeuksia ja mahdollisuuksia, joita monilla muilla ei ole. Valkoisena henkilönä valkoisella etuoikeudella on vaikutuksensa arjessamme. Se ei tarkoita, että elämämme olisi automaattisesti helppoa tai onnellista, mutta se merkitsee sitä, että emme joudu kohtaamaan monia rasismiin liittyviä haasteita ja esteitä. Valkoisen etuoikeuden ilmenemismuotoja ovat esimerkiksi se, että meitä ei yleensä epäillä tai seurata kaupassa, voimme helpommin tunnistaa itsemme edustettuna mediassa ja valta-asemissa, ja meitä ei usein kohdata stereotyyppioilla, jotka rajoittavat tai haittaavat elämäämme. (Malinen 2013; Susheela 2020; Salleh-Hoddin, Pirih&Kiiskilä 2021, 156.)

On tärkeää tiedostaa oma etuoikeutettu asemansa, koska se auttaa näkemään, miten yhteiskunta kohtelee eri ihmisryhmiä eri tavoin. Tämä tietoisuus on ensimmäinen askel kohti oikeudenmukaisempaa ja tasa-arvoisempaa yhteiskuntaa. Esimerkiksi heterot, terveet, valkoihoiset ja miehet ovat esimerkkejä etuoikeutetuista, sillä heitä harvoin syrjitään näiden ominaisuuksien perusteella. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, etteikö valkoinen heteromies voisi koskaan kohdata syrjintää, vaan pikemminkin sitä, että hän edustaa yhteiskunnan oletusihmistä, jonka ihonväriä tai seksuaalista suuntautumista ei tarvitse erikseen mainita tai pohtia. Heillä on siten etuoikeus olla osa normatiivista ryhmää, joka ei kohtaa samanlaista ennakkoluuloisuutta tai syrjintää kuin muut ryhmät. (Mt.)

Feministinen ja antirasistinen kansalaisjärjestö FEM-R (2024) määrittelee etuoikeudet niin, että ne viittaavat niihin yhteiskunnallisiin etuihin ja etuoikeuksiin, joita yksilö saa syntymänsä perusteella tiettyyn yhteiskunnalliseen asemaan tai identiteettiin. Esimerkiksi cissukupuolisena syntynyt henkilö voi nauttia etuoikeudesta suhteessa transsukupuolisiin, sillä hän ei kohtaa samaa syrjintää ja negatiivisia kokemuksia kuin transihmiset. On tärkeää huomata, että etuoikeu-

det eivät ole absoluuttisia vaan intersektionaalisia eli riippuvat monista eri tekijöistä, kuten rodusta, sukupuolesta, luokasta ja seksuaalisesta suuntautumisesta. Ne eroavat yksilön kohtamista yleisistä vastoinkäymisistä, joita kaikilla ihmisillä voi olla elämässään.

Etuoikeus ei ole vain yksittäisten yksilöiden ominaisuus, vaan se on juurtunut syvälle yhteiskunnan rakenteisiin. Se ilmenee huomaamattomasti niille, joiden asema ja olosuhteet määrittävät yhteiskunnan normeja ja toimintatapoja. Siksi on tärkeää tuoda etuoikeudet näkyviin ja tunnistaa ne, jotta voimme ymmärtää ja haastaa niitä. Etuoikeuksien ymmärtäminen auttaa meitä näkemään, miten yhteiskunta toimii eri tavoin eri ihmisryhmille ja kuinka voimme työskennellä oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman yhteiskunnan puolesta. (Mt.)

Yhteiskunnallisesti tiettyjen identiteettiin liittyvien osien arvostus vaihtelee. Joissain kulttuureissa tai yhteiskunnissa tietyt piirteet voivat olla arvostetumpia kuin toisissa. Tämä asettaa usein haasteita niille, jotka poikkeavat valtavirrasta, kuten vähemmistöille tai marginaaliryhmille. Identiteetti on monimutkainen asia, joka koostuu itse valituista ja meille annetuista osista. Se on jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäröivän yhteiskunnan ja omien valintojemme kanssa. Tärkeää onkin hyväksyä ja ymmärtää kaikki identiteettimme osat ja pyrkiä edistämään arvostusta kaikenlaisille identiteeteille yhteiskunnassa. (Mt.)

Esimerkiksi cis-heteronaisen, joka puolustaa translapsensa oikeuksia, tai valkoisen ihmisen, joka tekee antirasistista työtä, voidaan nähdä osoittavan liittolaisuutta toiminnassaan. Ymmärrys siitä, miten valta, etuoikeudet ja sortojärjestelmät vaikuttavat yhteiskunnassa, antaa mahdollisuuden toimia aktiivisesti sortoa kokevien puolesta. Tämä tarkoittaa sitä, että etuoikeutetut yksilöt tunnistavat oman asemansa ja käyttävät sitä taistellessaan sortoa ja syrjintää vastaan, vaikka se ei suoraan koskisikaan heitä itseään. Kaikilla meistä on etuoikeuksia, joista osa saattaa olla tiedostamattomia. Tunnistaaksemme nämä etuoikeudet meidän on ensin ymmärrettävä, että meillä on niitä. Tunnistamalla nämä etuoikeudet voimme pyrkiä käyttämään asemaamme ja ääntämme muutoksen puolesta. Voimme toimia aktiivisesti rasismia vastaan ja edistää yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. (Salleh-Hoddin ym. 2021; Susheela 2020.)

3.3 Rasismi ja antirasismi

Rasismi on vakava ja laajalle levinnyt ongelma Suomessa. Se ilmenee ihmisten kohtaamisissa ja vaikuttaa monien ihmisten elämään päivittäin. Suomen lainsäädäntö kieltää rasistisen syrjinnän, mutta siltikin rasismin esiintyminen on valitettavan yleistä. Lukuisat tutkimukset ja todistusaineisto vahvistavat rasistisen käyttäytymisen olemassaolon ja sen haitalliset vaikutukset yhteiskunnassa. Rasismin jatkuva kohtaaminen voi vakavasti vaurioittaa mielenterveyttä. Arkielämän rasismikokemukset voivat johtaa pitkäaikaisiin vaikutuksiin, kuten häpeään, itsesyytöksiin, yhteenkuuluvuuden puutteeseen, ahdistukseen ja masennukseen. Vaikka jokaisen selviytymiskyky on hyvin yksilöllinen, toistuvat rasismikokemukset voivat johtaa jopa posttraumaattiseen stressihäiriöön. (Susheela 2020; Tuomala 2023.)

On huolestuttavaa havaita, että rasismin kokemukset ovat yleisempiä Suomessa kuin monissa muissa EU-maissa keskimäärin. Tämä viittaa siihen, että on olemassa merkittäviä haasteita, jotka vaikuttavat ihmisten kokemukseen syrjinnästä ja rasismista tässä yhteiskunnassa. Rasismin torjunta on äärimmäisen tärkeää, ja se edellyttää kokonaisvaltaista lähestymistapaa useilta eri tahoilta. Ensinnäkin lainsäädännön on oltava selkeä ja voimassa oleva, jotta se tarjoaa tehokasta suojaa ja rankaisee rasistisia tekoja. Tämän lisäksi on tärkeää, että lainsäädäntöä sovelletaan ja valvotaan johdonmukaisesti, jotta sen viesti on selvä: rasismi ei ole hyväksyttävää, ja sillä on seurauksensa. Perheillä ja kasvatuksella on myös keskeinen rooli. (Hyvärinen 2023.)

On tärkeää edistää monikulttuurista ymmärrystä ja kunnioitusta erilaisia taustoja ja kulttuureita kohtaan jo varhaislapsuudesta lähtien. Perheissä voidaan luoda avoin keskusteluympäristö, jossa erilaisuutta arvostetaan ja jossa lapset oppivat kunnioittamaan toistensa ainutlaatuisuutta. Työpaikoilla taas on tärkeää luoda inklusiivisia ympäristöjä, joissa kaikki työntekijät voivat tuntea olonsa tervetulleiksi ja arvostetuiksi. Tämä edellyttää aktiivista syrjinnän vastaista työtä, koulutusta ja avointa keskustelua rasismista. (Mt.)

Antirasismi on tietoista ja määrätietoista toimintaa, joka pyrkii torjumaan ja vähentämään kaikkia rasismin ilmenemismuotoja yhteiskunnassa. Antirasistinen toiminta kattaa kaiken sen työn, joka tähtää etnisen syrjinnän vähentämiseen, syrjiviin käytäntöihin kohdistuvien vaikutusten lieventämiseen ja kielteisten ennakkoluulojen purkamiseen. Se vaatii tietoista ponnistelua ja sitoutumista luomaan oikeudenmukaisempi ja tasa-arvoisempi ympäristö kaikille (Oikeusministeriö 2024.) Tuoreen tutkimuksen mukaan 82 prosenttia Suomessa asuvista on kokenut tai

todistanut rasismia, joko itseensä tai muihin kohdistavana. Tutkimukseen osallistuneista vastaajista vain 45 prosenttia kertoi puuttuneensa todistamaansa rasismiin, vaikka 61 prosenttia vastaajista on kertonut osaavansa tehdä niin. (Punainen Risti 2024.)

Yhteiskunnan on oltava valmis kohtaamaan tämä ongelma avoimesti ja päättäväisesti. Se vaatii yhteistyötä kaikilta tasoilta – kansalaisyhteiskunnasta, yrityksistä, koulutuslaitoksista ja viranomaisista – jotta voimme luoda Suomeen yhdenvertaisemman ja oikeudenmukaisemman yhteiskunnan, jossa jokainen voi elää ilman pelkoa rasismista ja syrjinnästä. (Hyvärinen 2023.)

Black Lives Matter -liike nosti keskustelun rasismista näkyvämmiin julkisuuteen. Suomenkielisessäkin mediassa rasismia kohteeksi joutuneet ihmiset alkoivat yhä enemmän puhua omista kokemuksistaan Yhdysvalloista koko maailmaan levinneen Black Lives Matter -liikkeen myötä. Keskustelu rasismista muuttui Suomessakin monimuotoisemmaksi, kun 2010-luvun lopulla perustetut antirasistiset järjestöt toivat uusia näkökulmia aiemman hyvin pitkälti valkoisten suomalaisten ajatuksiin keskittyvään keskusteluun rasismista. Keskusteluun nousi myös esimerkiksi Suomen aamelaisten kokema rasismi. (Seikkula, Keskinen 2021, 9–10.)

3.4 Sateenkaarinuorten tilanne Suomessa

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Kouluterveyskysely tarjoaa perusteellista ja vahvaa tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja siihen vaikuttavista tekijöistä, koulunkäynnistä, terveydestä, osallisuudesta ja palvelujen tarjoamisen tehokkuudesta (Majlander 2022). Vuoden 2023 Kouluterveyskyselyn tulokset osoittavat, että seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvat nuoret kohtaavat merkittäviä haasteita hyvinvoinnissaan. 8 ja 9 luokkalaiset, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat nuoret kokivat kyselytulosten perusteella terveydentilansa huonommaksi, kuin muut samanikäiset nuoret. Seksuaalivähemmistöistä 50 % ja sukupuolivähemmistöistä 57 % koki terveydentilansa huonoksi tai keskinkertaiseksi. Vuonna 2023 noin 42–46 prosenttia sateenkaarinuoriin kuuluvista kahdeksas- ja yhdeksäsluokkalaisista oppilaista koki kohdallaista tai vaikeaa ahdistuneisuutta. Vertailun vuoksi, saman ajanjakson aikana noin 17–20 prosenttia muista nuorista koki vastaavaa ahdistuneisuutta. Tämä osoittaa, että sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat nuoret kohtaavat merkittävästi enemmän ahdistuneisuutta verrattuna muihin nuoriin. (Lehtonen, Majlander, Sares-Jäske, Jehkoi & Luopa 2024.)

Vuoden 2019 ja 2021 välillä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten osuudet ahdistuneisuuden kokemisessa kasvoivat, mutta vuonna 2023 tätä kasvua ei enää tapahtunut. Vuonna 2021 havaittiin erityisesti, että ero ahdistuneisuuden kokemuksessa cissukupuolisiin ja heteronuoriin verrattuna kasvoi merkittävästi. Tämä viittaa siihen, että vaikka sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten ahdistuneisuuden taso oli korkeampi kuin muiden nuorten keskuudessa, kasvuvauhti hidastui vuonna 2023. Lisäksi havaittiin, että ero näiden nuorten ja cissukupuolisten ja heteronuorten välillä oli suurempi vuonna 2021. Koronapandemian aikana sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi heikkeni ja pandemian jälkeen se on pysynyt alhaisemmalla tasolla kuin ennen pandemiaa. (Lehtonen ym. 2024.)

Vuonna 2023 35 % sukupuolivähemmistöihin kuuluvista 8. ja 9. luokan oppilaista ja 42 prosenttia seksuaalivähemmistöihin kuuluvista ilmoitti olevansa tyytyväisiä elämäänsä tällä hetkellä. Heteronuorista ja cissukupuolisista sen sijaan 68–71 prosenttia oli tyytyväisiä elämäänsä. Vuoden 2019, 2021 ja 2023 kouluterveyskyselyitä verrattaessa voidaan huomata tyytyväisyyden elämään laskeneen entisestään vuosien 2019–2021 välillä, mutta vähentymistä ei ollut enää havaittavissa vuoden 2023 kouluterveyskyselyissä. Nämä tulokset osoittavat selvästi tarpeen parantaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten tukipalveluita ja luoda turvallisempia oppimisympäristöjä kaikille nuorille. (Lehtonen ym. 2024; Seta ry 2023.)

Sateenkaarilasten ja -nuorten mielenterveysongelmat ovat korona-aikana pahentuneet entisestään. Jo ennen pandemiaa näiden nuorten mielenterveys oli merkittävästi heikompi verrattuna enemmistöön. He kohtaavat kotona ja koulussa väkivaltaa, syrjintää ja häirintää, mikä lisää terveyseroja merkittävästi. Sateenkaarilapset ja -nuoret joutuvat edelleen kohtaamaan arjessaan mitätöintiä, vähättelyä, sivuuttamista ja jopa aikuisten ja ammattilaisten painostusta vastata yhteiskunnan asettamiin seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen normeihin. Näiden tulosten pohjalta on selvää, että tarvitaan kohdennettuja ja monipuolisia tukitoimia sateenkaarinuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämä voi sisältää mielenterveyspalveluiden vahvistamista, koulutuksen ja tiedon lisäämistä sekä yleistä ymmärrystä ja hyväksyntää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan yhteiskunnassa. (Seta ry 2023; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2020.)

Sateenkaarinuoret kokevat siis monilla osa-alueilla heikompa hyvinvointia kuin muut nuoret, ja koronapandemia on pahentanut tilannetta entisestään. Mielenterveysongelmat ovat yleisiä ja

vaativat välittömiä toimenpiteitä. Yhteiskunnassa vallitseva heteronormatiivisuus ja vähemmistöstressi saattavat olla osasyynä näihin ongelmiin. Etäopetus ja kohtaamispaikkojen sulkeminen korona-aikana ovat vähentäneet vertaistukea ja lisänneet yksinäisyyttä. Monet sateenkaarinuoret eivät saa tarvitsemaansa apua ja tukea. Terveystieteiden resurssit ovat keskittyneet pääasiassa koronan hoitoon, mikä on vaikeuttanut transnuorten tarvitsemien palvelujen saamista. (Majlander 2022.)

Sateenkaarevien nuorten kohtaama kiusaamisen uhka ja kiusaamisyritykset estävät sateenkaarevia nuoria olemasta omia itsejään ja tämä on edelleen nykypäivänä todellinen ongelma. Monet kokevat, että kouluympäristössä pyritään häivyttämään seksuaalisen moninaisuuden läsnäoloa, mikä ruokkii ennakkoluuloja ja negatiivisia stereotypioita. Nuorille on tärkeää antaa tilaa ja mahdollisuus ilmaista oma identiteettinsä ja olla ylpeitä siitä, keitä he ovat. Heidän oikeutensa olla aidosti ja avoimesti oma itsensä on kunnioitettava ja tuettava kaikissa elämänalueissa. (Punainen risti 2023.)

Sateenkaari-ihmisten kohtaama syrjintä on arkipäivää Suomessa. EU:n perusoikeusviraston mukaan kolmannes sateenkaari-ihmisistä on kokenut syrjintää julkisilla paikoilla ja palveluissa, kun taas työelämässä syrjintää koki 14 %. Vain harva, vain 8 %, uskaltaa olla avoin seksuaali- ja sukupuoli-identiteetistään työpaikallaan. Setan selvityksen mukaan trans- ja ei-binääriset henkilöt kohtaavat esteitä sukupuolenkorjaushoitojen saamisessa, ja jopa 40 % heistä ei ole saanut tarvitsemaansa hoitoa. (Ihmisoikeusliitto 2023.) HLBTIQ-ihmiset kohtaavat ylimääräistä kroonista stressiä vähemmistöasemansa vuoksi. Stressi johtuu syrjinnästä, joka aiheuttaa pelkoa, häpeää ja salaamista. Tämä vähemmistöstressi lisää mielenterveys- ja päihdeongelmien riskiä sekä fyysisten sairauksien vaaraa. (Jaskari 2021, 2.)

3.5 Vähemmistöstressi

Vähemmistöstressi voi juontua useista eri tekijöistä, kuten sukupuoli-identiteetistä, sukupuolen ilmaisusta, seksuaalisesta suuntautumisesta, ihonväristä, vammasta tai muista henkilökohtaisista ominaisuuksista. Erityisesti sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kohtaavat vähemmistöstressiä yhteiskunnan sukupuoli- ja heteronormatiivisten rakenteiden vuoksi. Vähemmistöstressi on luonnollinen reaktio koettuun ennakkoluuloon, aliarvostukseen, vihamielisyyteen ja

rakenteellisiin haasteisiin. Nämä kohtaamiset voivat tapahtua perheissä, ystävyys- ja rakkaussuhteissa, sosiaalisissa verkostoissa, kouluissa, työpaikoilla, palveluissa ja verkossa. Se voi ilmetä häirintänä, fyysisenä uhkana tai vihapuheena. Vähemmistöstressi syntyy syrjintäkokeuksista, niiden muistamisesta sekä tulevaisuuden epävarmuudesta ja pelosta syrjintää kohtaan. Tämä stressi voi kohdata seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvia ihmisiä, heidän läheisiään tai liittolaisiaan eri elämänvaiheissa, kuten lapsuudessa, nuoruudessa, aikuisuudessa ja vanhuudessa. (Seta 2023.)

Vähemmistöstressiteoria selittää, että vähemmistöihin kuuluvat yksilöt kärsivät ylimääräistä stressiä, koska he sisäistävät yhteiskunnan negatiiviset asenteet ja kohtaavat syrjintää. Tämä stressi yhdistyy syrjintäkokeuksiin ja aiheuttaa monenlaisia haitallisia seurauksia, kuten masennusta, ahdistusta, syömishäiriöitä ja traumaperäistä stressiä. Lisäksi vähemmistöstressi altistaa fyysisille terveysongelmille, kuten sydän- ja verisuonitaudeille sekä astmalle. Vähemmistöstressi voi olla myös periytyvää ja vaikuttaa nuorten käsityksiin itsestään ja ympäristöstään. Vaikuttamalla vähemmistöstressin syihin yhteiskunnassa ja tarjoamalla tukea niille, jotka sitä kokevat, voimme parantaa heidän terveyttään ja hyvinvointiaan. (Aghayeva, Mithiku, Perho, Kurki, Souto, Kivijärvi, Ismail & Jalonen 2023, 48.)

Vähemmistöstressi vaikuttaa monipuolisesti yksilöihin ja voi aiheuttaa sosiaalisia ongelmia ja terveysongelmia. Sen vaikutukset ulottuvat sekä kehoon että mieleen ja vaikuttavat myös sosiaalisiin suhteisiin. On kuitenkin mahdollista lievittää vähemmistöstressiä ja suojautua sen haitallisilta vaikutuksilta aktiivisen tuen, ymmärryksen ja yhteisön rakentamisen avulla. (Seta 2023.)

3.6 Liittolaisuus

Liittolainen on henkilö, joka asettuu puolustamaan niitä, jotka joutuvat hyökkäysten tai syrjinnän kohteeksi, ja ajaa aktiivisesti heidän etujaan. Tämä rooli on erityisen tärkeä, kun liittolainen itse kuuluu enemmistöryhmään tai nauttii tietyistä etuoikeuksista, mutta päättää käyttää näitä etuoikeuksia oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi. (Salleh-Hoddin ym. 2021.)

Ymmärtäminen siitä, miten valta, etuoikeudet ja sortojärjestelmät vaikuttavat yhteiskunnassa, antaa mahdollisuuden toimia aktiivisesti sortoa kokevien puolesta. Liittolaisuus merkitsee

oman aseman tiedostamista ja valmiutta käyttää sitä oikeudenmukaisuuden edistämiseksi. Liittolainen ei ole passiivinen tarkkailija, vaan ottaa rohkeasti kantaa ja vaikuttaa omassa ympäristössään, edistäen moninaisuutta, tasa-arvoa ja oikeudenmukaisuutta. Vain tiedostamalla omat valta-asemamme ja etuoikeutemme voimme käyttää etuoikeuksiamme tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistämiseen. Liittolaisuus vaatii avoimuutta oppimiselle, halua kuunnella ja valmiutta muuttua. Se ei ole pysyvä tila, vaan jatkuva prosessi, jossa liittolainen pyrkii kehittämään omia toimintatapojaan ja edistämään yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Liittolainen pyrkii hyödyntämään omaa asemaansa ja etuoikeuksiaan tukemaan niitä, joilla ei välttämättä ole vastaavia mahdollisuuksia. (Salleh-Hoddin ym. 2021; Terveiden ja hyvinvoinninlaitos 2024.)

3.7 Antirasismi ja sateenkaariliittolaisuus nuorisotyössä

Ihmisoikeuskasvatuksella tarkoitetaan ihmisoikeuksiin liittyvien säädöspohjien ja normien avaamista kehitysvaiheen mukaisesti. Jokaisen nuorisotyön kentällä työskentelevän tulee omassa työssään toteuttaa ihmisoikeuksia ja olla puuttumassa niitä loukkaaviin epäkohtiin. Ihmisoikeuskasvatukseen liittyy myös vahvasti nuorten asenteiden ja arvojen kanssa työskentely. (Sinisalo-Juha 2024, 69.) Nuorisolaissakin on määritelty lain tavoitteiksi edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta, sekä oikeuksien toteutumista. Yksi toinen lain tavoitteista on edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa. Vaikka nuorisotyössä korostetaankin avoimuutta ja toivotaan aina kaikki tervetulleiksi, niin on hyvä muistaa, että kaikille osallistuminen ei ole yhtä helppoa. On olennaista tunnistaa ja pohtia niitä esteitä, jotka voivat haitata nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua toimintaan. Nuorisotyöntekijänä on tärkeää arvioida omaa toimintaa ja työn rakenteita antirasismilinssin läpi. Tämä edellyttää jatkuvaa itsetutkiskelua ja valmiutta muuttaa käytäntöjä siten, että ne todella edistävät kaikkien nuorten tasavertaista osallisuutta ja tunnetta kuulumisesta yhteisöön. (Nuorisolaki 1285/2016; Rauhankasvatusinstituutti 2024.)

Nuorisotyön tulisi olla avointa kaikille nuorille, riippumatta heidän taustastaan. Tämä edellyttää suunnitelmallista työtä yhdenvertaisuuden varmistamiseksi. Yhdenvertaisuuden edistäminen nuorisotyössä tarkoittaa, että kaikilla nuorilla on tasavertaiset mahdollisuudet osallistua toimintaan omilla ehdoillaan. Tämä vaatii muun muassa esteettömien tilojen tarjoamista, erilaisten osallistumismahdollisuuksien luomista ja syrjimättömän ilmapiirin ylläpitämistä. Suunnitelmallinen työ sisältää henkilökunnan koulutusta, toimintatapojen arviointia sekä yhteistyötä eri

sidosryhmien kanssa. Näin varmistetaan, että jokainen nuori tuntee itsensä tervetulleeksi ja arvostetuksi nuorisotyön piirissä, ja että heillä on mahdollisuus osallistua yhteisön toimintaan omista lähtökohdistaan käsin. Nuorten kanssa työskentelevien on tärkeää muistaa toimivansa nuorille roolimallina. Se miten itse omassa työssäsä käyttäydyt, heijastelee myös nuorten tapaan toimia. Hyväksi vitsiksikin tarkoitettu lausahdus voi loukata sen kuulijoita tietämättäsi. Hyvä keino toimia ihmisoikeuskasvattajana onkin omalla esimerkillä kasvattaminen. (Ihmisoikeusliitto 2024.)

Esteinä nuorten yhdenvertaiselle osallistumiselle nuorisotyöhön usein ovat vihapuhe tai sen pelko, yhdenvertaisten oikeuksien kiistäminen ja kyseenalaistaminen. Lisäksi rodullistettujen nuorten kohtaaminen pelkästään "kulttuurien edustajina" - ei yksilöinä, kohteina eikä toimijoina - on erittäin toiseuttavaa. Tämä luo ilmapiiriä, jossa nuorten yksilölliset kokemukset ja tarpeet jäävät huomiotta ja heidät nähdään vain tietyn ryhmän edustajina eikä yksilöinä. (Rauhankasvatusinstituutti 2024.)

Jokaisella nuorella tulisi olla mahdollisuus olla ylpeä itsestään, riippumatta hänen seksuaalisesta suuntautumisestaan, sukupuolestaan tai sukupuolen ilmaisustaan. Nuorten tulisi pystyä luottamaan niihin aikuisiin, joihin he arjessaan törmäävät, kuten opettajiin, nuoriso-ohjaajiin, sosiaalityöntekijöihin ja -ohjaajiin, harrastusten ohjaajiin sekä vanhempiin ja huoltajiin. Heidän tulisi voida luottaa siihen, ettei kukaan heistä syrji, tuomitse tai hylkää nuorta hänen olemuksensa takia. Sateenkaarierityisen nuorisotyön vahvistaminen ja vakinaistaminen on osa tarpeellista muutosta. Tarvitaan sateenkaarierityistä tietoa, tukea ja toimintaa, jotta jokainen nuori voi tuntea tulevansa nähdyksi ja kuulluksi omana itsenään. (Helsinki Pride -yhteisö 2024a.)

Nuorisotyön piirissä käydään yhä syvällisempää keskustelua yhdenvertaisuudesta ja pyritään kehittämään työtapoja, jotka ottavat huomioon kaikki nuoret. Yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden edistäminen on jokaisen nuorten kanssa toimivan ammattilaisen velvollisuus. Tarvitaan ymmärrystä nuorten moninaisuudesta ja keskinäisistä eroista. Tärkeää on kuitenkin välttää yleistäviä stereotyyppioita ja keskittyä kuuntelemaan nuoria yksilöllisesti. Perinteinen "samaa kaikille" -yhdenvertaisuus on haastettu, kun on ymmärretty, että nuorten kokemukset ja tarpeet ovat moninaisia. Arvioimalla uudestaan totuttuja käytäntöjä voidaan paremmin vastata erilaisien nuorten tarpeisiin, olivat ne sitten rodullistettuja, sateenkaarevia tai vammaisia nuoria (Peltonen 2021.) Erojen huomioimiseksi intersektionaalisuus on kätevä työkalu. Se korostaa, että jo-

kainen nuori kantaa mukanaan erilaisia asemia ja identiteettejä. Eroja ei pidä tarkastella irrallaan toisistaan, ja nuoret itse ovat parhaita asiantuntijoita kertomaan, mitä he tarvitsevat ja toivovat. Samalla on tärkeää välttää kategorisointia ja varmistaa, ettei nuoria suljeta ulkopuolelle tai oleteta heidän tarvitsevan automaattisesti apua. Yhdenvertaisuus on yksilöllistä kohtaamista, jossa huomioidaan nuorten moninaiset tarpeet ja toiveet. (Jämsä 2008, 8; Peltola 2021.)

Kohtaamisissa tulisi lähestyä tilanteita moninaisuuden olettamisen näkökulmasta. Sen sijaan, että tehdään ennakko-oletuksia esimerkiksi henkilön sukupuolesta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muista ominaisuuksista, kannattaa olettaa, että kohtaamisen aikana paljastuu monia toistaiseksi tuntemattomia piirteitä ja taustoja. Tämä edistää avoimempaa ja molemminpuolisesti kunnioittavaa kommunikointia. (Jämsä 2008, 22.)

Sateenkaarierityistä nuorisotyötä tehdään laajasti jo eri järjestöissä ja yleisellä sektorilla Helsingin ja pääkaupunkiseudun alueella. Helsinki Pride -yhteisö on yksi toimijoista, joka tarjoaa ohjausta, tukea ja luottamuksellista keskusteluapua sateenkaarisensitiivisiin aiheisiin. Helsinki Pride -yhteisö toteuttaa vertaistoimintaa, palvelunohjausta ja tukikeskusteluita pakolaistaustaisille, turvapaikanhakijoille ja maahanmuuttajataustaisille, jotka kuuluvat sukupuoli- ja sukupuolivähemmistöön. Helsinki Pride -yhteisö tarjoaa myös kaikille 13–29-vuotiaille nuorille palvelunohjausta ja tukikeskusteluita. Myös monet muut järjestöt toimivat sateenkaarinuorten oikeuksien ja hyvinvoinnin puolustajina, ja tarjoavat tietoa sateenkaarevuudesta. Tällainen järjestö on esimerkiksi Seta ry. Seta ry tarjoaa tietoa sateenkaarevuudesta, oppaita ja materiaaleja sateenkaarevien aiheiden käsittelyyn ammattilaisille, pyörittää sateenkaarinuorille suunnattua verkkonuorisotaloa, johtaa nuorisotoimikuntaa, vetää sateenkaarinuoristyön verkostoa, tekee kouluvierailuita ja tietoisukuja nuorille ja antaa tukea ja tietoa sateenkaarevien ihmisten läheisille. (Helsinki Pride -yhteisö 2024b; Seta ry 2024.)

4 OSALLISTAVAT MENETELMÄT

Kaikissa kolmessa työpajamallissa, jotka suunnittelin ja ohjasin Tyttöjen Talolla, käytettiin osallistavia menetelmiä. Osallistava pedagogiikka viittaa pedagogisiin menetelmiin ja lähestymistapoihin, joiden avulla pyritään edistämään osallisuuden kokemusta oppimistilanteissa. Sen keskeiset periaatteet ovat vapaus, vastuu ja osallisuus. Vapaus merkitsee osallistujien mahdollisuutta ilmaista itseään ja tehdä valintoja omassa oppimisessaan. Vastuu kannustaa osallistujia ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan ja toiminnastaan yhteisössä. Osallisuus puolestaan tarkoittaa kaikkien osallistumista ja kuulumista oppimisympäristöön sekä päätöksentekoon. Osallistavan pedagogiikan avulla pyritään luomaan innostava ja motivoiva oppimisympäristö, jossa jokainen oppija tuntee itsensä arvostetuksi ja kuulluksi. (Perunka, Hoppo 2018.)

Osallistavien menetelmien tarkoitus on ottaa huomioon erilaisia oppimistyylejä ja osallistujia oppimistilanteissa. Niiden avulla pyritään tekemään asioista konkreettisempia, aktivoimaan ja sitouttamaan osallistujia sekä varmistamaan, että kaikkien ääni tulee kuulluksi myös suurissa ryhmätilanteissa. Näiden menetelmien avulla jokaisella osallistujalla on halutessaan mahdollisuus osallistua, mikä tekee toiminnasta monipuolisempaa ja rikkaampaa. Lisäksi yhteisten tavoitteiden saavuttaminen helpottuu, kun kaikki voivat osallistua ja tuoda omat näkökulmansa esille. Osallistavien menetelmien avulla pyritään siis luomaan inklusiivisia ja osallistavia oppimisympäristöjä, joissa jokainen voi tuntea itsensä arvostetuksi ja osalliseksi. (KSL-opintokeskus 2017, 4.)

Osallistavat menetelmät ovat työkaluja tai harjoituksia, joita käytetään ohjaamaan keskustelutai suunnittelutilanteita. Niiden avulla pyritään antamaan osallistujille mahdollisuus ilmaista itseään ja osallistua aktiivisesti myös muilla tavoin kuin pelkästään puhumalla. Tavoitteena voi olla esimerkiksi ryhmän tutustuminen, keskittymisen parantaminen, luovan ilmapiirin synnyttäminen, jonkin idean kehittäminen tai uusien näkökulmien oppiminen. Toiminnan jälkeen harjoitus puretaan yhdessä kysymyksien avulla. Millaisia tuntemuksia se herätti? Mitä tästä opittiin? Mikä ei koettu toimivaksi. Purkamisen ideana on yhdessä harjoitella avointa keskustelua ja kriittistä ajattelua kokemusten pohjalta, mikä auttaa osallistujia oppimaan ja kehittymään. Näin arvioinnin merkitys tulee selväksi ryhmälle heti alusta lähtien. (KSL-opintokeskus 2017, 6.)

5 KEHITTÄMISTYÖN KUVAUS JA TOTEUTUS

Tämä opinnäytetyö on laadultaan toiminnallinen kehittämistyö. Toiminnallinen opinnäytetyö on ammattikorkeakouluissa suosittu opinnäytetyyppi ja tutkimuksellisen kehittämisen menetelmä. Sen ytimessä on käytännönläheinen kehittämistyö, jonka tavoitteena on tuottaa työelämäkumppanille jokin hyödyllinen lopputuotos. Tämä lopputuotos voi olla esimerkiksi uusi palvelu, tuote, prosessi tai muu innovaatio, joka vastaa työelämän tarpeisiin ja haasteisiin. Yleensä toiminnallisessa opinnäytetyössä kehittämisen tuotosta kokeillaan käytännössä. (Kostamo, Airaksinen & Vilka 2022, 1.1 Toiminnallinen opinnäytetyö kehittämistyönä.) Pääsinkin mallintamaan näitä kaikkia kolmea työpajamallia Helsingin Tyttöjen Talon Toiminnassa.

Tässä opinnäytetyössä Helsingin Tyttöjen Talon toiminnassa mallinnettavia työpajoja on yhteensä kolme. Työpajoja varten on suunniteltu työpajaa ohjaavalle työntekijälle erillinen työpajapaketti (Liite 1) sekä kolme erillistä työpajakokonaisuutta, jotka ovat kaikki kestoaltaan 90 minuuttia (Liite 2). Toiminnallisen opinnäytetyön tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössäni toimivat osallistava havainnointi sekä aloitus- ja lopetuskyselyt. Työpajat on suunniteltu Helsingin Tyttöjen Talon toimintaan, niin että työpajoja on mahdollista hyödyntää Helsingin Tyttöjen Talon toiminnassa myös työpajojen mallintamisen jälkeen. Tavoitteena on työpajojen mallintamisen avulla kerätä aineistoa työpajojen jatkokehittämistä varten. Tämän toiminnallisen kehittämistyön lopputuotoksena onkin jatkoehitetty työpajamallikokonaisuus.

5.1 Aineistonhankintamenetelmät

Aineistonhankintamenetelmät valitaan tutkimuksessa sen perusteella, miten tutkija aikoo hyödyntää keräämäänsä aineistoa. Erilaiset aineistot soveltuvat erilaisiin tutkimusongelmiin, ja tiettyjä aineistoja on luontevaa analysoida tiettyjen analyysimenetelmien avulla. (Jyväskylän yliopisto 2014.) Toiminnallisen kehittämisprosessin lopputuotos ei ole ennalta-arvattava, vaan se muotoutuu prosessin aikana yhteistyössä toimintaympäristön jäsenten kanssa. Opinnäytetyön tekijä sukeltaa ammatillisen käytännön syvyyksiin, osaa arvioida kohdetta kriittisesti ja hyödyntää aiempaa tietoaan. Tämä prosessi luo pohjan tiedolle, jonka avulla hän voi vastata ammatilliseen kehittämistehtävään lopputuotoksensa avulla. (Kostamo ym. 2022. 1.3 Ammatillisen arjen tiedosta.)

5.2 Osallistuva havainnointi

Olen valinnut toiseksi tutkimusmenetelmäksi osallistuvan havainnoinnin, sillä ohjaan itse työpajat Helsingin Tyttöjen Talolla ja olen tällöin itse aktiivisena jäsenenä tutkimukseni tiedonantajien kanssa. Toteutin havainnointiani niin, että kirjasin työpajojen aikana ja heti työpajojen ohjaamisen jälkeen itselleni havaintopäiväkirjaan havaintojani siitä, mitä olin työpajan aikana havainnoinut. Olin kirjoittanut itselleni ennen työpajoja kysymyksiä omien havaintojen tekemisen tueksi. Kysymykset olivat: Mikä tunnelma työpajassa on? Mikä tunnelmaan vaikutti? Kuinka hyvin osallistujat lähtevät mukaan harjoituksiin? Syntyykö harjoitusten aikana keskustelua? Mikä työpajoissa toimii ja mikä ei, miksi? Syntyikö osallistujille uusia ajatuksia?

Havainnointi on yksi merkittävimmistä tiedonkeruumenetelmistä laadullisessa tutkimuksessa. Se mahdollistaa tutkijalle suoran vuorovaikutuksen tutkimuskohteen tai -ympäristön kanssa ja tarjoaa ainutlaatuisen näkökulman tutkittavien ilmiöiden ymmärtämiseen. Havainnointi voi olla joko osallistuvaa tai ei-osallistuvaa, riippuen siitä, osallistuuko tutkija aktiivisesti tutkimusympäristöön vai pysyykö hän etäällä havainnoitavista tapahtumista. Yhdistämällä havainnointia muihin aineistonkeruumenetelmiin, kuten haastatteluihin, kyselyihin tai dokumenttianalyysiin, tutkija voi saada yhä laajempaa ja syvällisempää kuvaa tutkimusaiheestaan. Esimerkiksi havainnointi voi tarjota arvokasta taustatietoa, jota voidaan sitten kyselyiden tai haastatteluiden avulla täydentää. Toisaalta havainnointi voi myös auttaa tulkitsemaan ja ymmärtämään paremmin muita kerättyjä aineistoja. Havainnointi ja muiden menetelmien yhdistäminen voi tuoda esiin ristiriitoja, vahvistaa löydöksiä tai tarjota uusia näkökulmia ilmiöön. (Tuomi, Sarajarvi 2018, 93–95.)

5.3 Kyselyt

Kysely on toinen opinnäytetyöni tutkimusmenetelmä. Työpajan alussa ja työpajan lopussa keräsin työpajaan osallistuneilta valvotussa ryhmätilanteessa täytetyt kyselyt, joiden tarkoituksena oli selvittää, mitä osallistujat olivat työpajoista oppineet ja mitä mieltä osallistujat olivat työpajoista, mikä työpajoissa oli hyvää ja mikä huonoa. Kyselyissä oli asteikkokysymyksiä, joissa vastaaja sai valita sen vaihtoehdon, joka kuvaa hänen kokemaansa parhaiten. Sovelsin kyselylomakkeissani Likert-asteikkoa. Likert-asteikko on yleinen vastausasteikko kyselylomakkeissa. Se sisältää useita väittämiä, joihin vastaaja voi ilmaista mielipiteensä asteikolla, joka vaihtelee kielteisestä myönteiseen (Peda.net 2024). Kyselylomakkeessani oli vain neljä

vastausvaihtoehtoa, viiden sijaan. Vastausvaihtoehdot olivat: En lainkaan, jonkin verran, melko paljon, sekä tiedän aiheesta runsaasti. Viimeisenä kyselyssä oli avoin kysymys, johon sai vastata omin sanoin. Avoin kysymys kyselylomakkeessa oli: Kerro mitä olisit muuttanut työpajassa. Mikä työpajassa oli hyvää ja mikä huonoa, kerro vapaasti palautetta. Kyselyaineiston hahmottaminen sujui melko vaivattomasti, sillä aineistoa oli suhteellisen vähän. Kaikissa työpajoissa yhteensä osallistujia oli seitsemäntoista. Työpajassa lähestulkoon kaikki osallistujat osallistuivat vain yhteen työpajoista, lukuun ottamatta muutamaa osallistujaa, jotka olivat kahdessa tai kaikissa kolmessa työpajassa.

Kyselyiden perusajatus on yksinkertainen: parhaiten ihmisten ajatuksista ja toiminnasta saadaan selville kysymällä suoraan heiltä itseltään. Kyselylomakkeita voidaan jakaa valvotuissa ryhmätilanteissa tutkimusympäristössä tai toteuttaa kysely itsenäisesti, jolloin vastaajat voivat täyttää kyselyn esimerkiksi kotonaan. Kyselyn avulla tutkijat voivat saada laajasti tietoa ihmisten mielipiteistä, asenteista, käyttäytymisestä ja kokemuksista. (Tuomi ym. 2018, 84–85.)

6 OSALLISTAVAN TYÖPAJAN ARVIOINTI JA TULOKSET

Opinnäytetyöni on laadullinen toimintatutkimus, jonka aineisto koostuu työpajoissa kerätyistä aloitus ja lopetus kyselylomakkeista, sekä työpajojen yhteydessä tehdystä osallistavasta havainnoinnista ja havainnoista kerätystä havaintopäiväkirjasta. Toimintatutkimuksessa vaikuttaminen tapahtuu tutkijan aktiivisella osallistumisella tutkimuskohteen toimintaan. Tutkija työskentelee tutkimuskohteen ympäristössä ja pyrkii vaikuttamaan sen toimintaan tutkimuksen kautta. Tämän strategian perustana on tieteellisen tiedon ja käytännön yhdistäminen. Toimintatutkimus tarjoaa laajan kirjon näkökulmia tutkimusstrategiana ja sen toteuttamiseen voidaan hyödyntää monenlaisia analyysimenetelmiä. (Jyväskylän yliopisto 2015.)

Käytin analyysimenetelmänä tässä laadullisessa toimintatutkimuksessa sisällönanalyysiä. Sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, joka soveltuu käytettäväksi kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysi voi toimia sekä yksittäisenä analyysimenetelmänä että väljänä teoreettisena kehyksenä, jota voidaan soveltaa erilaisiin analyysikokonaisuuksiin. (Tuomi ym. 2018, 104.)

6.1 Analyysimenetelmät

Laadullisissa menetelmissä tutkija tutustuu aineistoon perusteellisesti, minkä jälkeen hän poimii esiin nousevia tai toistuvia asioita. Näitä havaintoja voidaan sitten ryhmitellä teemojen alle. Teemat voivat joko ilmetä suoraan aineistosta tai ne voivat pohjautua tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Teemat toimivat luokkina, joihin havainnot jaetaan, ja havaintoyksikkönä voi olla esimerkiksi yksittäinen sana, lause tai ajatuskokonaisuus. (Opinkirjo kehittämiskeskus 2024.) Käytin opinnäytetyössäni tutkimusmenetelminä osallistuvaa havainnointia, jossa kirjasin havaintojani työpajojen aikana ja niiden jälkeen havaintopäiväkirjaani ja lomakekyselyitä, jotka keräsin osallistujilta ennen ja jälkeen työpajojen. Kyselyiden ja osallistavan havainnoinnin lisäksi keräsin työpajoista tietoa itsearviointilla. Työpajojen mallintamisen jälkeen, kun kaikki tarvittava aineisto opinnäytetyötä varten oli kerätty, aloitin läpikäymään aineistojani systemaattisesti ja etsimään niissä toistuvia teemoja. Värikoodasin kaikki kolme työpajaa eri väreillä, jotta eri työpajoista kerätyt aineistot oli helppo erottaa toisistaan. Keräsin osallistuvan havainnoinnin päiväkirjamerkinnoista kaikissa työpajoissa nousseita teemoja ja havaintoja yhteen tyypittelemällä.

6.2 Osallistavien työpajojen suunnittelu ja mallintaminen

Työpajojen suunnittelu lähti Helsingin Tyttöjen Talon sukupuoli- ja kulttuurisensitiivisen työn kehittämisestä ja konkreettisten työvälineiden löytämisestä. Haluttiin, että näitä teemoja olisi mahdollista käsitellä nuoria osallistavin menetelmin. Helsingin Tyttöjen Talon toiminnassa on hyödynnetty aikaisemminkin työpajatyöskentelyä käsittelemään erilaisia aihepiirejä osallistavien menetelmin. Suunnittelin ja toteutin Helsingin Tyttöjen Talon toimintaan jalkautettavaksi työpajakokonaisuuden, jossa oli yhteensä kolme eri teemaa käsittelevää työpajaa. Työpajoja markkinoitiin Helsingin Tyttöjen Talon Instagramissa itse tekemälläni mainoksella. Mainoksessa kerrottiin, mitä aiheita työpajoissa käsitellään ja millä tavoin. Lisäksi kerroin mainoksessa itse ohjaavani työpajat ja kerroin työpajojen toimivan osana opinnäytetyötäni. Mainoksessa kävi selkeästi esille missä ja milloin työpajat tapahtuvat ja kenellä ne ovat suunnattu. Mainoksessa oli myös esillä työpajojen ja Helsingin Tyttöjen Talon saavutettavuustiedot. Instagram markkinoinnin lisäksi työpajoja mainostettiin suullisesti Helsingin Tyttöjen Talon yhteisöiltoihin osallistuville.

Opinnäytetyössäni käytin mallintamista työpajojen ja niiden osioiden testaamiseen käytännössä. Tavoitteenani oli selvittää, miten työpajat toimivat 15–28-vuotiaille ja miten Tyttöjen Talon ohjaajat voivat ohjata saman työpajan. Mallintaminen oli tehokas väline työpajojen kehittämässä, ja sen avulla pystyin räätälöimään työpajat sopiviksi juuri Helsingin Tyttöjen Talon toimintaan sopivaksi. Työpajat sisälsivät lyhyitä luento-osuuksia, osallistavia ryhmätehtäviä, sekä keskusteluita parin ja ryhmän kanssa. Työpajojen konkreettinen suunnittelu lähti liikkeelle ajatuksesta, että haluaisin työpajojen olevan mahdollisimman osallistavia. Osallistavilla menetelmillä halusin saada työpajoista mahdollisimman keskustelevat ja osallistajat kiinnostumaan työpajojen aiheista. Työpajojen tavoitteena oli nuorten tietoisuuden lisääminen etuoikeuksista, antirasismista ja sateenkaariliittolaisuudesta ja sen kautta nuorten liittolaisuuden eli vähemmistöjen tukena toimimisen lisääminen.

Työpajoissa jokaisen toiminnan jälkeen osallistajat kokoontuivat yhteen purkamaan harjoitusta yhdessä. Tarkoituksena oli keskustella siitä, millaisia tuntemuksia harjoitus herätti ja mitä siitä opittiin. Purkamisen avulla pyritään harjoittelemaan avointa keskustelua ja kriittistä ajattelua

kokemusten pohjalta. Tämä auttaa osallistujia oppimaan uusia näkökulmia ja kehittymään kokemuksiensa kautta. (KSL-opintokeskus 2017, 6.) Suunnittelin työpajat 15–28-vuotiaille nuorille soveltuviksi.

Osallistavien menetelmien lisäksi hyödynsin työpajojen harjoitteissa me, we us-menetelmää. Me-we-us -menetelmä on tehokas fasilitointimenetelmä, joka tasoittaa osallistujien välistä vuorovaikutusta ja aktivoi koko osallistujajoporukkaa. Menetelmässä on kolme vaihetta: Oma pohdinta: Jokaiselle annetaan aikaa miettiä aiheeseen liittyviä ajatuksia ja jäsentää omia näkemyksiään. Parikeskustelu: Osallistajat keskustelevat pareittain, mikä luo turvallisen tilan ajatusten kehittymiselle ja tasapainottaa erilaisten vuorovaikutustyylien välillä. Yhteiskeskustelu: Ryhmässä jaetaan parikeskusteluissa syntyneitä ajatuksia ja reflektoidaan niitä yhdessä. Menetelmää voidaan soveltaa erilaisissa tilanteissa tukemaan reflektointia, ideointia ja ajatusten jäsentämistä. Erityisesti virtuaalifasilitoinnissa parikeskustelut voidaan järjestää ryhmähuoneissa tai puhelinkeskusteluihin. Me-we-us -menetelmä luo rakenteen, joka auttaa tasapainottamaan jokaisen osallistujan osallistumista ja varmistaa, että kaikki saavat äänensä kuuluviin. (OSANA 2022.) Me-we-us -konsepti huomioi ihmisten erilaisuuden: osa ihmisistä on nopeita ja reagoi herkemmin, kun taas toiset ihmiset tarvitsevat enemmän aikaa pohtiakseen. Menetelmä tasapainottaa erilaisia osallistujia ja varmistaa, että kaikki saavat äänensä kuuluviin ryhmässä. (Keski-Petäjä 2024.)

Työpajoja varten suunnittelin työpajapaketin, jossa on ohjeistuksia työpajaa ohjaavalle (Liite 1), sekä työpajoissa esitettävän PowerPoint -esityksen, jossa oli tarkemmin teoriaa ja tietoa työpajan harjoitteista (Liite 2). Halusin suunnitella työpajat itse, vaikka valmiitakin materiaaleja aiheiden käsittelyyn löytyikin. Hyödynsin työpajoissa tehtäviin harjoituksiin, sekä työpajoissa esitettäviin teoriaosuuksiin monipuolisesti erilaisia lähteitä tukemaan osallistujien oppimista.

Työpajoissa käsiteltävät aiheet olivat etuoikeudet, antirasismi ja sateenkaariliittolaisuus. Päädyin näihin kolmeen teemaan sillä ne tukevat kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisen työn kehittämistä monipuolisesti. Työpajat toteutettiin Helsingin Tyttöjen Talolla, kaksi työpajoista oli osana Tyttöjen Talon yhteisöiltaa ja yksi työpajoista järjestettiin erillisenä työpajana hiihtoloma viikon vuoksi. Sateenkaariliittolaisuus työpajaa jouduttiin kertaalleen siirtämään, koska sille tarkoitettuna ajankohtana osallistujia ei juuri tullut.

6.3 Työpajojen kuvaukset ja analysointi

Kaikki kolme työpajaa lähtevät liikkeelle samalla tavalla. Ensimmäisenä ohjaaja esittelee itsensä ja sen jälkeen käydään yhteinen esittelykierron. Esittelykierroksella kaikissa työpajoissa osallistujat saivat kuvakorttien avulla kertoa itsestään tai omasta päivästä jotakin. Esittelykierroksilla kaikissa työpajoissa osallistujat halusivat esitellä itsensä ja valitsemansa kuvakortin. Aloituskierrokset rikoivat hyvin jäätä ja sai osallistujat hieman rentoutuneimmiksi. Aloituskierroksen jälkeen käytiin yhteisesti läpi työpajan turvallisemman tilan periaatteet. Kaikissa työpajoissa on käytetty osallistavia menetelmiä sekä Me-we-us -menetelmää. Työpajoissa hyödynnettiin Helsingin Tyttöjen Talon omia turvallisemman tilan periaatteita.

Turvallisemman tilan periaatteilla ja toimintatavoilla pyritään luomaan ympäristö, jossa kaikki osallistujat sitoutuvat edistämään yhdenvertaisuutta, kunnioitusta ja avoimuutta. Tavoitteena on, että jokainen voi tuntea olonsa turvalliseksi ja arvostetuksi ilman pelkoa syrjinnästä tai loukkauksista. Näitä periaatteita noudattamalla pyritään luomaan ilmapiiri, jossa kaikki voivat osallistua ja tuoda esiin omia näkemyksiään ja kokemuksiaan avoimesti ja kunnioittavasti. (Suomen YK-liitto 2024.) Turvallisemman tilan periaate perustuu ajatukseen, että jokaisella tulisi olla oikeus tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi työpaikalla, tapahtumassa tai missä tahansa vastaavassa tilassa. Siinä korostetaan syrjimättömyyttä, avointa kommunikointia ja riskitiriitojen rakentavaa käsittelyä. (STTK 2024.)

Turvallisemman tilan periaatteiden läpikäymisen jälkeen täytetään paperiset aloituskyselyt. Kaikki osallistujista halusivat täyttää aloituskyselyt ja ymmärsivät niiden olevan osa opinnäytetyöni aineistoa. Aloituskyselyiden täyttämisen jälkeen siirryttiin aloittamaan työpajan varsinaista osuutta. Tarkoituksena oli, että ennen työpajaan osallistumista osallistujilla ei tarvitse olla ennakkoon minkäänlaista osaamista yhdestäkään työpajan teemasta. Työpajoissa on tarkoituksena oppia yhdessä uutta ja kehittää omaa osaamistaan vähemmistöjen liittolaisena ja tällä tavoin omalta osalta edistää ihmisoikeuksien toteutumista.

6.4 Työpaja etuoikeuksista

Ensimmäisessä työpajassa käsiteltiin etuoikeuksia. Työpajan tarkoituksena ei ole syytellä ketään etuoikeuksista, vaan saada osallistujat pohtimaan omaa asemaansa ja niitä etuoikeuksia, joita itsellä on ja ei ole. Työpajassa oli kokonaisuudessaan 10 osallistujaa, joista 7 vastasi sekä

aloitus, että lopetuskyselyyn, koska kolmen osallistujan täytyi lähteä kesken työpajan. Etuoikeus työpajan tavoitteena oli herättää osallistujia pohtimaan omia etuoikeuksiaan ja etuoikeuksien tai niiden puutteen vaikutusta omaan ja muiden ihmisten elämään, jotta heidän olisi helpompaa toimia liittolaisina, niille, joilla ei ole yhtä paljon etuoikeuksia tai ei ole samoja etuoikeuksia, kuin itsellä on.

Etuoikeuksia käsittelevän työpajan varsinainen osuus alkoi pienellä luento-osuudella, jossa hieman alustettiin työpajan aihetta. Osallistujien oli koko työpajan ajan mahdollista kysyä lisäkysymyksiä. Luento-osuus oli selkäesti osalle osallistujista hieman liian pitkä ja osan osallistujista keskittyminen selvästi heikentyi luento-osuuden aikana. Toinen havaintoni oli, että luento-osuuksissa jokainen termi olisi määriteltävä vieläkin tarkemmin, ymmärrettävyyden lisäämiseksi. Luento-osuuden jälkeen siirryttiin ensimmäiseen harjoitukseen.

Ensimmäisessä harjoituksessa mietittiin omia identiteetin osia kirjoittamalla niitä paperille. Tarkoituksena oli miettiä, mitkä osat tekevät juuri minusta minut. Toisessa vaiheessa osallistujat saivat ohjeistukseksi ympyröidä ne identiteetin osat, joiden kanssa on syntynyt. Alleviivata ne identiteetin osat, joihin voi itse vaikuttaa. Merkitä kolmiolla ne osat, jotka noudattavat yhteiskunnan normeja ja merkitä neliöllä ne osat, jotka eivät tuo etuoikeuksia tai eivät ole yleisesti hyväksytyjä. Tämän tehtävän tarkoituksena oli saada osallistujat pohtimaan etuoikeuksia oman itsensä kautta. Lopuksi pyydän osallistujia keskustelemaan parin kanssa tai pienessä ryhmässä, mitä ajatuksia ja tunteita harjoituksen tekemisestä heräsi. Viimeisenä osallistujat saavat jakaa, mitä ajatuksia heille syntyi parin tai pienryhmän kanssa. Tähän harjoitukseen osallistujat lähtivät hyvin aktiivisesti mukaan. Osallistujat kokivat havainnointieni perusteella, että harjoitus tuotti paljon uusia ajatuksia ja sai pohtimaan omia etuoikeuksia. Havainnoissani nousi esiin se, että omien identiteetin palasten pohtiminen oli haastavaa, mutta hyvin merkityksellisen tuntuista.

“Oli vaikeeta miettiä, mikä on sellasta minkä kans on syntyny ja mikä sellasta mihin on ite voinu vaikuttaa ” Muistiinpano havaintopäiväkirjastani 13.2.2024

Ensimmäisen harjoituksen jälkeen siirrytään lyhyeen luento-osuuteen. Luento-osuudessa kerrotaan liittolaisuuden merkityksestä. Havaintoni luento-osuudesta oli, että luento-osuutta olisi voinut hieman tiivistää, jotta osallistujien innostus olisi pysynyt paremmin koko työpajan ajan.

Havaintopäiväkirjassani kuitenkin nousi esille havainto siitä, että nuoret kuitenkin keskittyneesti kuuntelivat luento-osuuksia ja kysyivät myös tarkentavia kysymyksiä. Luento-osuuden jälkeen siirrytään seuraavaan harjoitukseen, jossa kierrämme koko osallistujaporukan kanssa ympäri tilaa. Tilaan on ennen työpajaa aseteltu seinille pieniä tekstejä, jotka herättelevät tarkastelemaan omia etuoikeuksiaan. Kokoonnuimme koko porukalla aina yhden tekstin äärelle ja pohdimme, mitä lauseella tarkoitetaan. Lauseita, jotka käsittelevät etuoikeuksia oli yhteensä seitsemän ja jokaisen kohdalla pyysin jotakuta nuorista lukemaan lauseen ääneen koko ryhmälle. Nuoret halusivat aktiivisesti lukea tekstejä ääneen, ja lauseista syntyi paljon hyvää keskustelua etuoikeuksista. Osallistavaan havaintopäiväkirjaani olin merkinnyt harjoituksesta sen, että tehtävä herätti monipuolista keskustelua nuorten parissa ja toimi hyvänä keskustelun avaajana erilasiin etuoikeuksiin.

Viimeisenä harjoituksena nuoret tekivät pienille leluhahmoille mielenosoituskyllit. Tarkoituksena oli, että nuoret kirjoittavat mielenosoituskylltiin jotakin sellaista mitä he haluavat puolustaa. Nuoret lähtivät aktiivisesti tähän harjoitukseen mukaan. Havaintopäiväkirjassani nousi esiin nuorten innostus tätä harjoitusta kohtaan. Jokainen keksi vähintäänkin yhden aiheen, josta halusi tehdä mielenosoituskyllin. Lopuksi jokainen sai esitellä oman mielenosoituskylltinsä. Ryhmän lopuksi pyydän vielä osallistujia täyttämään lopetuskyselyn, ja sen jälkeen käymme vielä yhteisen lopetuspiirin, jossa jokainen saa kertoa millä fiiliksellä lähtee työpajasta. Havaintopäiväkirjassani työpajan lopetuksessa oli varsin lämmin ja iloinen tunnelma. Nuoret kiittelivät työpajasta ja kertoivat, että heillä oli ollut mukavaa.

Etuoikeudet -työpajassa aloituslomakkeeseen vastasi kaikki paikalla olleet osallistujat, eli 10 henkilöä. Työpajan aikana muutama osallistujista joutui poistumaan, jolloin lopetuskyselyyn vastasi kaikki silloin paikalla olleista, eli 7 henkilöä.

Seuraavaksi analysoin kyselylomakkeista nousevia havaintoja. Aloituskyselylomakkeessa (Liite 3) oli yhteensä neljä kysymystä. Kyselyssä kysyttiin osallistujan ikää, sitä että tietääkö osallistuja mitä etuoikeudet tarkoittavat, hahmottaako osallistuja itse mitä etuoikeuksia hänellä itsellä on ja mitä ei ja tietääkö osallistuja, miten hän voi hyödyntää etuoikeuksiaan vähemmistöjen hyväksi. Kyselyn vastausvaihtoehdot olivat: En lainkaan, jonkin verran, melko hyvin ja tiedän aiheesta runsaasti. Aloituskyselyssä näihin neljään kysymykseen oli vastattu eniten, jonkin verran tai melko hyvin. Aloituskyselyissä oli myös useampia en lainkaan vastauksia, ja muutama tiedän aiheesta runsaasti vastaus.

Lopetuskyselyssä (Liite 4) kysyttiin samat neljä kysymystä. Lopetuskyselyssä näihin neljään kysymykseen vastattiin eniten melko paljon, tai tiedän aiheesta runsaasti. Yhteenkään kysymykseen ei ollut lopetuskyselyssä vastattu: en lainkaan. Näiden neljän kysymyksen lisäksi lopetuskyselyssä kysyttiin, kuinka paljon osallistujia on kokenut oppineensa työpajasta. Opin tästä työpajasta jotakin uutta kysymykseen vastattiin eniten: Runsaasti, toiseksi eniten melko paljon, sekä yksi vastaajista oli vastannut: jonkin verran. Yksikään ei vastannut: En lainkaan. Näiden kysymysten lisäksi lopetuskyselyssä oli avoin kysymys, jossa sai antaa palautetta työpajasta. Avoimia kommentteja ja palautteita työpajasta tuli hyvin vähän. Tässä niistä muutama poiminta:

“Oli hyvää tehdä työpajassa ja kuuntelen kokonaan”

“Teema oli todella tärkeä ja mielenkiintoinen, hyvin ohjattu ja suunniteltu”

6.5 Työpaja antirasismista

Toinen työpaja käsitteli antirasismia. Työpajaan osallistui kolme henkilöä. Työpajan tavoitteena oli herättää osallistujissa uusia ajatuksia antirasismista, opettaa antirasistista sanastoa ja auttaa osallistujia löytämään keinoja toimia antirasistisesti.

Työpajan varsinainen osuus alkoi lyhyellä luento-osuudella, jossa kerrottiin mitä rasismi, antirasismi ja liittolaisuus tarkoittavat. Luento-osuudet oli tarkoitus pitää mahdollisimman keskusteluvina, niin että osallistujien on mahdollista kysyä ja keskustella myös luento-osuuksien aikana. Havainnoissani nousi esille, että osan nuorista oli vaikeaa keskittyä luento-osuuteen ja osan osallistujista innostus laski luento-osuuden aikana. Kuitenkin kaikki osallistujat jaksoivat kuunnella luento-osuudet alusta loppuun saakka ja lisäkysymyksiäkin kysyttiin.

Kun työpajan ensimmäinen luento-osuus oli käyty läpi, siirryttiin ensimmäiseen varsinaiseen harjoitukseen. Harjoituksessa osallistujat oli tarkoitus jakaa pareihin/pienryhmiin, mutta vähäisen osallistujamäärän takia pysyimme kaikki yhtenä ryhmänä. Levitin pöydälle antirasismiin liittyviä termejä ja termien selityksiä. Termit, joihin osallistujien tuli löytää selitykset olivat: Syrjintä, mikroaggressio, vähemmistöstressi, moniperustainen syrjintä, inklusiivisuus, поcекä bipoc ja yhdenvertaisuus. Valitsin juuri nämä käsitteet, sillä mielestäni ne ovat olennai-

simpia käsitteitä antirasistisen työpajan käsittelyssä. Havaintojeni perusteella osallistujat lähtivät aktiivisesti etsimään termejä vastaavia selityksiä. Tässä harjoituksessa havaintopäiväkirjaani merkitsin, että osallistujat tarvitsivat runsaasti ohjaajan tukea ja auttamista.

“Toi vähemmistöstressi oli terminä ihan uus” Merkintä havaintopäiväkirjasta 20.2.2024.

Osallistujien oli tarkoitus löytää jokaiselle termille oikea selitys ja saada jokainen termi yhdistettyä selitykseensä. Osallistujien oli tarkoitus myös työskentelyn lomassa keskustella, mitä käsitteet tarkoittavat, mitä vaikutuksia käsitteellä voi olla, miksi on tärkeää tietää ja mitä käsite tarkoittaa. Tässä havainnoin ohjaajalla olevan iso rooli, jotta keskustelua termeistä heräsi. Havaintoihini olin kirjannut, että ohjaajan on tärkeää kysyä lisäkysymyksiä keskustelun tueksi ja herättää osallistujia kertomaan omia näkemyksiään. Tässä havaintojeni perusteella onnistuttiinkin ja keskustelua termeistä ja isommin antirasismista syntyi monista näkökulmista. Työskentelyn lopuksi kävimme yhdessä kierroksen, jossa jokainen sai kertoa, mitä ajatuksia tai tunteita harjoituksesta syntyi, oliko käsitteiden yhdistäminen määritelmiin haastavaa ja mitä uutta opittiin. Kierroksella osallistujat kertoivat monien termien olevan itselleen uusia ja että harjoituksesta oppi paljon uutta.

Ensimmäisen harjoituksen jälkeen siirryttiin työpajan toiseen harjoitukseen. Toisessa harjoituksessa on tarkoituksena tutustua keinoihin toimia antirasistisesti. Osallistujat oli tarkoitus jakaa pareittain työskentelemään, mutta vähäisen osallistujamäärän vuoksi työskentelimme kaikki yhdessä. Osallistujat saivat paperin, johon on listattu 8 eri keinoa toimia antirasistisesti. Osallistujien oli tarkoitus tutustua listaan ja poimia sieltä keinoja, joita aikovat työpajan jälkeen lähteä toteuttamaan. Jokainen sai pienen hetken lukeakseen listan ja sen jälkeen jokainen sai kertoa mitä keinoja oli listasta poiminut omaan käyttöönsä. Jokainen osallistuja luki listaa keskittyneesti ja tämän jälkeen jokainen kertoi omia havaintojaan ja keinoja, joita jatkossa aikovat käyttää toimiakseen antirasistisesti.

Harjoituksen lopuksi jaoin kaikille paperia ja erilaisia kyniä ja jokainen osallistuja saa tehdä antirasistisista teoista inspiroituneen huoneentaulun. Huoneentauluun oli tarkoitus piirtää tai kirjoittaa jokin antirasistinen mielenilmaus. Huoneentaulujen ollessa valmiita keräännymme esittelemään koko ryhmälle tekemämme huoneentaulut. Jokainen sai kertoa omasta teoksestaan, sen mitä haluaa koko ryhmälle jakaa. Tähän harjoitukseen havaintojeni perusteella läh-

dettiin erittäin innokkaasti mukaan ja jokainen halusi tehdä oman huoneentaulunsa. Toinen selkeä havainto, joka harjoituksesta nousi, oli että osallistujat olisivat kaivanneet konkreettisempia esimerkkejä huoneentaulujen tekemiseen. Harjoituksen päätyttyä pyysin osallistujia täyttämään lopetuskyselyn, ja sen jälkeen kävimme vielä työpajan lopetuskierroksen, jossa jokainen saa kertoa millä fiiliksellä lähtee työpajasta. Tunnelma työpajan lopussa oli hyvin rauhallinen. Osallistujat kehuivat työpajaa ja kertoivat että heillä oli varsin mukavaa koko työpajan ajan.

Seuraavaksi analysoin antirasismi työpajassa kerättyjä kyselyaineistoja. Työpajassa oli kolme osallistujaa, joista kaikki vastasivat aloitus ja lopetus kyselylomakkeeseen. Vastaajista yksi vastasi kysymykseen opin jotain uutta: Runsaasti ja kaksi vastasi melko paljon.

Seuraavaksi analysoin kyselylomakkeista (Liite 5) nousevia havaintoja. Aloituskyselylomakkeessa oli yhteensä viisi kysymystä. Kyselyssä kysyttiin osallistujan ikää, sitä että tietääkö osallistuja mitä rasismi tarkoittaa, tietääkö osallistuja mitä antirasismi tarkoittaa, hallitseeko osallistuja antirasismiin liittyvää termistöä ja tietääkö osallistuja keinoja, miten toimia antirasistisesti. Kyselyn vastausvaihtoehdot olivat: En lainkaan, jonkin verran, melko hyvin ja tiedän aiheesta runsaasti. Aloituskyselyssä näihin neljään kysymykseen oli vastattu eniten, ”melko hyvin”. Myös muutama ”jonkin verran”, sekä ”tiedän aiheesta runsaasti”- vastaus löytyi kyselystä.

Lopetuskyselyssä (Liite 6) kysyttiin samat neljä kysymystä. Lopetuskyselyssä näihin neljään kysymykseen vastattiin eniten, ”tiedän aiheesta runsaasti”, sekä ”melko hyvin”. Muutamaan kysymykseen oli vastattu jonkin verran. Avoimiin vastauksiin oli vastattu erittäin vähän. Ainoa avoin vastaus oli:

“Hyvä paja. Kiitos”

6.6 Työpaja sateenkaariliittolaisuudesta

Kolmas työpaja käsitteli sateenkaariliittolaisuutta. Sateenkaariliittolaisuus on terminä varsin uusi ja sen vuoksi siitä on olemassa äärimmäisen vähän olemassa olevaa lähdeaineistoa. Sateenkaariliittolaisuus -työpajan tavoitteena on kerryttää osallistujien tietämystä sateenkaari-ihmisten asioista ja sateenkaarevuuteen liittyvästä termistöstä, sekä tarjota tapoja moninaisuuden olettamiseen ja sateenkaariliittolaisena toimimiseen. Tavoitteena on, että osallistuvat nuoret pystyvät työpajan jälkeen toimimaan paremmin sateenkaari-ihmisten tukena ja puolustajina.

Sateenkaariliittolaisuutta käsittelevän työpajan varsinainen ensimmäinen osuus lähti liikkeelle lyhyellä luento-osuudella. Luento-osuudessa perehdyttiin siihen, mitä liittolaisuus merkitsee, mitä sateenkaari-ihmisyys tarkoittaa ja miksi osallistujien on tärkeää ymmärtää työpajan aiheita. Luento-osuudessa oli havaittavissa sama asia, kuin aikaisemmissakin työpajoissa, että osallistujien oli selkeäsi vaikeaa keskittyä luento-osuuteen ja osallistujien innokkuus luento-osuuksien aikana laski.

Lyhyen luento-osuuden jälkeen aloitettiin ensimmäinen osallistava harjoitus. Harjoituksen nimi on: Sanoilla on valtaa. Kieli ja ymmärrys kehittyvät jatkuvasti, ja on monia erilaisia termejä kuvaamaan sukupuoli- ja seksuaali-identiteettiä. Jokaisen yksilön kokemus omasta identiteetistään on ainutlaatuinen, eikä yksi termi tai sanasto voi täysin kattaa tätä monimuotoisuutta. (Seta ry 2023.) Osallistujat oli tarkoitettu jakaa pareihin tai pienryhmiin, mutta vähäisen osallistujamäärän vuoksi työstimme harjoitusta koko ryhmän kanssa yhdessä. Osallistujille annettiin 12 sateenkaarevuuteen liittyvää termiä. Ensin osallistujien tuli yhdessä tutustua termeihin. Tukikysymyksinä toimivat: Mitä termi tarkoittaa ja miksi on tärkeää tietää, mitä termi tarkoittaa. Lopuksi osallistujat saivat yhdistää sateenkaarevuuteen liittyvät termit tilassa oleviin erilaisiin sateenkaarilippuihin. Havaintojeni perusteella kaikki osallistujat lähtivät innokkaasti mukaan harjoitukseen. Tässä ohjaajan oli hyvä olla ryhmien läheisenä tukena, sillä osalle sateenkaarilippuja ja termit olivat täysin tuntemattomia entuudestaan. Tarkoituksena oli, että osallistujat liittivät termit oikeisiin lippuihin, yksi termi kerrallaan. Termit, joihin osallistujat etsivät oikeat vastaavat sateenkaariliput ovat: Lesbo, biseksuaalisuus, panseksuaalisuus, homous, aseksuaalisuus, sateenkaariperhe, muunsukupuolinen, pronominit they/them, she/her, he/him, intersukupuolisuus, transihminen, deadname ja vähemmistöstressi. Osallistujat saivat kaikki termit yhdistettyä sateenkaarilippuihin, ja harjoituksen aikana syntyi hyvää keskustelua sateenkaaritermeistä. Harjoituksen lopuksi keräännymme yhteen, jossa jokainen saa vuorollaan kertoa mitä uutta oppi tai mitä uusia ajatuksia tehtävästä heräsi. Havaintoihini olin kirjannut, että osallistujat kertoivat oppineensa harjoituksesta uusia termejä ja että oli merkityksellistä nähdä erilaisia sateenkaarilippuja.

Ensimmäisen harjoituksen jälkeen siirryttiin seuraavaan osallistavaan harjoitukseen. Harjoituksen nimi on: Moninaisuuden olettaminen. Kaikissa kohtaamisissa tulisi aina lähestyä tilanteita moninaisuuden olettamisen näkökulmasta.

Ennen työpajan alkua olin asetellut ympäri tilaa pieniä lauseita, jotka ovat esimerkkejä moninaisuuden olettamisesta. Olen itse keksinyt moninaisuuden olettamiseen liittyvät lauseet. Lauseet, joita harjoituksessa käytimme, olivat: Hei tyypit lähetäänkö, onko sinulla kumppania tai kumppaneita, kuka tai ketkä ovat lähiomaisiasi, hei tytöt, pojat ja muut lähetäänkö, millä nimellä haluat tulla kutsutuksi, mitä pronomineja käytät, ja keitä sinun perheeseesi kuuluu. Kiersimme kaikkien osallistujien kanssa yhdessä ympäri tilaa ja pysähdyimme aina yhdessä yhden lauseen kohdalle. Kysyn osallistujilta, haluaisiko joku lukea ääneen mitä tekstissä lukee. Sen jälkeen kysyin tukikysymyksiä, mitä ajattelette, että tämä lause voisi tarkoittaa, miten tämä lause liittyisi moninaisuuden olettamiseen, mitä merkitystä tällä lauseella voisi olla? Osallistujat saivat vapaasti kertoa ajatuksiaan, joita kysymyksistä ja lauseista herää. Kun kaikki tilassa olevat lauseet oli käyty yhdessä läpi, siirryimme yhdessä vielä purkamaan harjoituksen. Mitä ajatuksia sen tekeminen synnytti ja syntyikö mieleen jotakin uusia pohdintoja. Kaikki saavat vuorollaan kertoa omista ajatuksistaan. Tähän harjoitukseen osallistujat lähtivät innokkaasti mukaan ja jokaisen lauseen kohdalla syntyi keskustelua.

Viimeisenä harjoituksena piirsimme osallistujien kanssa sateenkaariliput. Ensimmäisessä harjoituksessa olleet sateenkaariliput toimivat tämän tehtävän malleina. Jokainen sai piirtää juuri sen sateenkaarilipun, jonka halusi. Osallistujat lähtivät heti aktiivisesti piirtämään sateenkaari-lippuja ja tunnelma oli innostunut. Lopuksi ripustimme liput yhdessä seinälle. Kun piirrookset on ripustettu, keräännymme vielä yhdessä lopetuspiiriin. Lopetuspiirissä jokainen sai vielä kertoa mitä ajatuksia työpajasta on herännyt ja millä fiiliksellä lähtee työpajasta. Nuoret jakoivat omia tuntemuksiaan ja havaintojeni perusteella osallistujat kertoivat olevansa tyytyväisiä työpajaan. Tunnelma työpajan lopussa oli innostunut ja nuoret vielä kiittelivät työpajasta.

Osallistujia työpajassa oli neljä, joista kaikki vastasivat aloitus- ja lopetuskyselylomakkeeseen. Seuraavaksi analysoin kyselylomakkeista (Liite 7) nousevia havaintoja. Aloituskyselylomakkeessa oli yhteensä neljä kysymystä. Kyselyssä kysyttiin osallistujan ikää, tietääkö osallistuja, mitä sateenkaariliittolaisuus tarkoittaa, hallitseeko osallistuja sateenkaarevaa termistöä ja tietääkö osallistuja, mitä moninaisuuden olettaminen tarkoittaa. Kyselyn vastausvaihtoehdot olivat: En lainkaan, jonkin verran, melko hyvin ja tiedän aiheesta runsaasti. Aloituskyselyssä näihin neljään kysymykseen oli vastattu eniten, ”melko hyvin”. Vastauksissa oli myös muutama ”jonkin verran”, sekä ”tiedän aiheesta runsaasti”-vastaus.

Lopetuskyselyssä (Liite 8) kysyttiin samat neljä kysymystä. Lopetuskyselyssä näihin neljään kysymykseen vastattiin yhtä paljon ”tiedän aiheesta runsaasti”, sekä ”melko paljon”. Yhteenkään kysymykseen ei ollut lopetuskyselyssä vastattu: en lainkaan. Näiden neljän kysymyksen lisäksi lopetuskyselyssä kysyttiin, kuinka paljon osallistuja on kokenut oppineensa työpajasta.” Opim tästä työpajasta jotakin uutta” -kysymykseen vastasi: ”Runsaasti”, kaksi osallistujaa sekä ”jonkin verran”, kaksi osallistujaa. Yksikään ei vastannut: ”En lainkaan”. Näiden kysymysten lisäksi lopetuskyselyssä oli avoin kysymys, jossa sai antaa palautetta työpajasta. Avoimia kommentteja ja palautteita työpajasta tuli hyvin vähän. Tässä niistä muutama poiminta:

“Olisi ollut kiva enemmän toiminnallista ja aika vähän osallistujia. Väritys oli kivaa. “

“Plussaa turvallisesta tilasta”

“5/5”

“Kiitos tästä työpajasta ja oli kivaa tehdä”

6.7 Havainnot työpajoista

Teemoja, jotka tyypittelyssä nousivat toistuvasti esiin työpajoista, olivat: Nuoret kaipasivat vielä enemmän toiminnallisuutta, mitä nuorempi osallistuja sitä enemmän toiminnallisuutta kaivattiin. Osan osallistujista oli vaikeaa keskittyä luento-osuuksiin. Tässäkin toistuvassa havainnoissa ikä vaikutti osallistujien keskittymiseen. Nuorempien osallistujien oli selkeästi haastavampaa keskittyä kuuntelemaan luento-osuuksia. Osalla nuoremmista osallistujista mielenkiinto selkeästi laski luento-osuuksien aikana ja sitoutuneisuus työpajaan laski merkittävästi. Erittäin tärkeä toistuva havainto oli, että tunnelma kaikissa työpajoissa oli turvallisemman tilan periaatteiden mukainen, nuoret kunnioittivat turvallisemman tilan periaatteiden mukaista työskentelyä erittäin hienolla tavalla. Kaikkien työpajojen teemat koettiin havainnointieni mukaan tärkeiksi ja sellaisiksi, joita tulisi käsitellä nuorten kanssa enemmänkin.

“Ei näistä aiheista puhuta tarpeeks” Merkintä havaintopäiväkirjasta 13.2.2024

Ilmiö, joka toistui havainnointipäiväkirjassani, oli se, että kun osallistujia oli enemmän, myös keskustelua syntyi luontevammin ja enemmän. Nuorten oli selkeästi helpompaa pohtia asioita matalammalla kynnyksellä ääneen, kun paikalla oli hiukan isompi porukka osallistujia. Tällöin

keskusteluista tuli monipuolisempia ja syntyi runsaammin uudenlaisia näkökulmia. Kaikista työpajoista pystyi poistumaan kesken kaiken tai liittymään mukaan kesken työpajan, mikä aiheutti hieman kaaoksen tuntua ja häiritsi selvästi osallistujien keskittymistä. Kaikissa työpajoissa taukoja kaivattiin enemmän. Osallistujissa oli huomattavissa selkeää keskittymiskyvyn loppua ja levottomuutta työpajojen loppupuolella, pitkän keskittymisen jälkeen.

Kaikissa kolmessa työpajassa oli havaintoihini perustuen havaittavissa selkeää uuden oppimista ja uusien ajatusten syntymistä. Harjoitusten myötä syntyneissä keskusteluissa nuoret pohtivat ääneen omia uusia havaintojaan ja tapojaan toimia liittolaisena. Yksi merkittävä havainto, joka toistui kaikissa työpajoissa, oli se, että kaikkiin harjoituksiin lähdettiin mukaan. Yksikään harjoitus ei ollut sellainen, johon osallistujat eivät olisi lähteneet ollenkaan mukaan. Merkittävä havainto, joka nousi toistuvasti esiin, oli se, että mitä toiminnallisempia harjoitukset olivat, sitä innostuneemmin osallistujat olivat harjoituksissa mukana. Heti ensimmäisessä työpajassa havainnoksi noussut ja kaikissa työpajoissa toistunut havainto oli myös se, että työpajan alussa on tärkeää sanoittaa, että osalle osallistujista aihe voi olla enemmän henkilökohtainen, kuin toisille ja on tärkeää kuunnella koko työpajan omaa jaksamistaan. Keskeinen havainto, joka nousi toistuvasti esiin havaintopäiväkirjassani, oli se, että työpajat tuntuivat sopivan haastavilta juuri 15–18-vuotiaille. 15–18-vuotiaille työpajoissa oli selkeästi haastetta, mutta juuri heille ikätasoisesti sopivalla tavalla.

Kyselylomakkeessa kysyttiin myös osallistujien ikää, jolla haluttiin selvittää, minkä ikäisille työpajat olisi hyvä suunnata. Eniten työpajoista kyselylomakkeiden perusteella olivat oppineet 17-vuotiaat osallistujat. Myös osallistavan havainnoinnin perusteella juuri 15–18-vuotiaat olivat työpajoihin parhaiten soveltuva ikäluokka.

6.8 Työpajojen mallintamisen itsearviointi ohjaajana

Suunnittelemani työpajakokonaisuuden mallintamisen arvioiminen ja oman ohjaamisen vaikutus työpajoihin on tärkeää, jotta työpajakokonaisuudesta voidaan saada mahdollisimman toimiva kokonaisuus Helsingin Tyttöjen Talon toimintaan. Lähtiessäni pohtimaan työpajoja itsearvioinnin kautta, palasin aivan tämän koko opinnäytetyöprosessin alkuun. Lähdin pohtimaan, miksi työpajat oli tehty ja mitä niillä tavoiteltiin. Lähdin pilkkomaan itsearviointia miettimällä, missä onnistuin työpajojen aikana ja mitkä olivat työpajojen vahvuudet ja heikkoudet. Työpajojen mallintaminen on auttanut työpajojen kehittämisen lisäksi keräämään tärkeää tietoa

työpajaa tulevaisuudessa ohjaavalle työntekijälle. Keräsin työpajojen aikana myös havaintoja siitä, mitä työpajaa ohjaavan on tärkeää muistaa ja millä tavoilla työpajaa voidaan ohjata mahdollisimman toimivalla tavalla. Mallintamisen avulla sain luotua työpajapaketin ohjaajalle, jotta tulevan ohjaajan on helpompaa lähteä ohjaamaan näitä kyseisiä työpajoja. Mallintamalla työpajoja ja tarkastelemalla ohjaajan roolia pystyin tunnistamaan kehityskohteita ja parannusehdotuksia ohjaajan toimintaan, jotta tulevaisuudessa näitä työpajoja ohjaavan on helpompi lähteä ohjaamaan kyseisiä työpajoja.

Ohjaajan roolia pohtiessani havainnointieni kautta tärkeimmäksi teemaksi nousi osallistujien turvallisuuden tunne. Ohjaajalla on iso vaikutus siihen, millä tavoin hän voi turvallisuuden tunnetta kasvattaa tai vähentää. Koko työpajojen ajan sitouduin itse ohjaajana noudattamaan samoja turvallisemman tilan periaatteita, kuin työpajan osallistujatkin. Arviointini perusteella onnistuin pitämään omalla toiminnallani huolen siitä, että kaikki työpajaan osallistuvat noudattivat turvallisemman tilan periaatteita. Turvallisuutta halusin myös kasvattaa siten, että halusin ohjaajana toimia mahdollisimman lempeästi ja kannustavasti. Kun osallistujat jakoivat omia ajatuksiaan, kommentoin havaintoja kannustavasti ja lempeästi, jotta osallistujien olisi mahdollista jakaa ajatuksiaan mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Toinen kantava teema, joka havainnoissani toistui, oli se, miten ohjaaja voi ottaa omalla toiminnallaan huomioon osallistujien yksilöllisyyden ja monitaustaisuuden. Jokainen osallistuja osallistuu työpajoihin omista lähtökohdistaan ja omien kokemuksiensa kautta. Osalle osallistujista aiheet voivat olla henkilökohtaisempia, kuin toisille. Tämä ei työpajassa täysin toteutunut.

Kolmas havaintoni ohjaajan roolista oli se, kuinka merkittävästi keskusteluiden fasilitointi vaikutti nuorten aktiivisuuteen osallistua keskustelemaan työpajojen teemoista. Työpajojen aiheet saattavat olla nuorille erittäin haastavia ja nuoria saattaa pelottaa, sanovatko he jotakin väärää tai väärin. Halusin ohjaajana pitää työpajat hyvin keskustelevina ja aktiivisesti kysyin nuorilta jatkokysymyksiä ja kannustin heitä lempeästi pohtimaan ajatuksiaan ääneen.

Asia, missä ohjaajana minun olisi tullut kiinnittää enemmän huomiota, oli työpajojen aikatauluttaminen ja taukojen tärkeys. Ohjasin työpajat kokonaisuuksina alusta loppuun saakka, enkä alussa muistanut kertoa osallistujille, kuinka kauan työpajat kestävät ja mitä kaikkea työpajoissa on luvassa. Tämä aiheutti selkeää levottomuutta ja keskittymisen puutetta.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOKEHITYSEHDOTUKSET

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoituksena oli kehittää Helsingin Tyttöjen Talolle sopivat työpajakokonaisuudet mallintamalla työpajoja Helsingin Tyttöjen Talon toiminnassa. Työpajakokonaisuuteen kuuluu työpajan ohjaajalle suunnattu työpajapaketti, sekä itse työpajassa näytettävät luento-osuudet ja pajassa tehtävät harjoitukset. Opinnäytetyön tavoitteena oli vastata kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisen työn kehittämiseen tarjoamalla työpajojen muodossa konkreettisen välineen, jolla näitä teemoja voitaisiin käsitellä nuorten kanssa. Kysymykset, joihin halusin tällä kehittämistyöllä saada vastaukset:

Kuinka paljon osallistujat kokivat oppineensa työpajoista?

Miten työpajoja tulisi kehittää, jotta ne toimisivat parhaalla mahdollisella tavalla?

7.1 Työpajan tavoitteiden toteutuminen

Kun lähdän tarkastelemaan kyselylomakkeista sekä osallistavasta havainnoinnista syntyneitä tuloksia, huomaan että sisällönanalyysin perusteella kaikissa kolmessa työpajassa on tapahtunut oppimista. Työpajoista oppimista mitattiin niin kyselyiden, kuin osallistavan havainnoinnin kautta ja molemmat aineistot osoittavat, että kaikissa työpajoissa on osallistujissa tapahtunut oppimista. Kaikki työpajoihin osallistuneet olivat kokeneet oppineensa työpajoista jotakin. 21 % oli kokenut oppineensa jokin verran, 29 % melko paljon ja 50 % vastaajista koki oppineensa työpajoista runsaasti. Yksikään osallistuja ei ollut kokenut, etteikö olisi oppinut työpajasta mitään. Työpajoissa tapahtunutta oppimista ja uusia oivalluksia työpajojen harjoituksista tai teemoista syntyi varmasti vielä työpajojen jälkeenkin, mutta sen mittaaminen on mahdotonta.

Tarkempana tavoitteena työpajoilla oli, että osallistujien tieto lisääntyisi etuoikeuksista, antirasismista ja sateenkaariliittolaisuudesta, osallistujat ymmärtäisivät paremmin liittolaisuuden roolin ja oppisivat käytännön tekoja, kuinka he voisivat itse toimia liittolaisina. Myös näissä tavoitteissa oli havaittavissa kyselyiden, ja havainnoinnin perusteella kasvua. Kukaan ei ollut työpajojen jälkeen vastannut työpajojen aihepiiriin liittyviin kysymyksiin, “en lainkaan”. Kun taas ennen työpajoja “en lainkaan” vastauksia oli useampia. Kaikissa kysymyksissä, joissa tarkemmin kysyttiin työpajan aikana tapahtunutta oppimista aihealueittain, oli työpajojen jälkeen

kerätyissä kyselylomakkeissa suurimmalla osalla vastaajista havaittavissa selkeää kasvua oppimisessa. Myös osallistavat havaintoni puoltavat osallistujien oppimista työpajoista, sillä havainnoissani selkeästi toistui nuorten oppimisenhetket ja oivallukset.

Halusin myös työpajojen mallintamisen avulla selvittää, minkä ikäisille työpajat olisivat hyvä suunnata. Mallintamisen avulla ja siitä kerätyllä aineistolla selvisi, että eniten oppimista työpajoissa oli tapahtunut 17-vuotiailla osallistujilla. Myös osallistavat havaintoni puoltavat tätä havaintoa, sillä 17-vuotiaat vaikuttivat toistuvasti myös havaintoihini perustuen parhaimman ikäisiltä osallistujilta näihin työpajoihin.

Työpajoissa oli tavoitteiden täyttymisen lisäksi havaittavissa runsaasti kehittämiskohtia niin osallistavien havaintojen, kuin kyselyidenkin pohjalta. Vaikka kaikissa työpajoissa oli havaittavissa oppimista ja uusien havaintojen syntymistä, olisi oppimista voinut tapahtua vieläkin runsaammin. Osallistavien havaintojen perusteella toiminnallisuutta kaivattiin lisää kaikkiin työpajoihin. Luento-osuudet koettiin havaintojeni mukaan liian pitkiksi ja luento-osuuksissa olleita termejä olisi täytynyt avata vielä selkeämmin. Myös ikätasoisuutta on tärkeää pohtia, miten työpajat saadaan vastaamaan juuri sille sopivaa ikäluokkaa. Myös tärkeä kehittämiskohta on työpajojen aikatauluttaminen ja tauot.

Tärkeä havainto, joka nousi työpajojen jälkeen, oli se, että työpajat olisivat toimineet parhaiten yhdelle tietylle jo ennakkoon osoitetulle ryhmälle. Osallistajat olisivat hyötäneet kokonaisuudesta parhaiten, mikäli sama jo ennalta osoitettu ryhmä olisi ollut kaikissa kolmessa työpajassa. Tällöin ryhmä olisi paremmin voinut sitoutua työpajoihin ja he olisivat saaneet kokonaisuudesta vielä enemmän irti, sillä työpajojen teemat tukivat toisiaan.

Yleinen havainto oli, että osallistajat oppivat paljon työpajojen aikana, mikä ilmeni erityisesti vastauksissa kyselylomakkeisiin sekä myös osallistavissa havainnoissa. Työpajat näyttivät tarjoavan arvokasta oppimiskokemusta, ja osallistujien ymmärrys erilaisista käsitteistä ja teemoista lisääntyi.

7.2 Jatkokehitysehdotukset

Perusteellisen aineistoanalyysin perusteella tein useita jatkokehitysehdotuksia. Opinnäytetyöstä syntyvä tuotos, eli koko työpajakokonaisuus, johon kuuluu työpajassa tehtävät harjoitukset, luento-osuudet, sekä työpajapaketti ohjaajalle, on muokattu jatkokehitysehdotuksien mukaisesti. Kävimme tilaajan kanssa läpi työpajoista syntyneet tulokset ja esittelin niiden pohjalta syntyneitä jatkokehitysehdotuksia. Olimme tilaajan kanssa hyvin yhtä mieltä jatkokehitysehdotuksista, joiden pohjalta muokkasin työpajat valmiiksi työpajamalleiksi. Tilaaja halusi, että työpajapaketti, jossa on ohjeistuksia työpajaa ohjaavalle, pidettäisiin hyvin tiiviinä, jotta työpajoja olisi helpompaa lähteä ohjaamaan. Kehittämiäni työpajoja tulee jatkossa ohjaamaan Tyttöjen Talon omat ohjaajat, joilla on jo valmiiksi runsaasti kompetensseja tällaisten teemojen käsittelyyn ja siksi ohjaajan ohjeistuksetkin on mahdollista pitää melko tiiviinä.

Havaintoni osoittavat, että osallistujat kaipaavat työpajoihin vielä enemmän toiminnallisuutta, joten muokkasin jo työpajassa käytettyjä harjoituksia entistä toiminnallisempaan suuntaan. Toiminnallisuuden olisi myös tarkoitus auttaa ylläpitämään osallistujien kiinnostusta ja sitoutumista työpajan aiheeseen. Jokaiseen työpajaan toin lisää toiminnallisuutta lisäämällä erilaisia toiminnallisia ja vuorovaikutteisia tapoja käsitellä työpajojen aiheita.

On tärkeää ottaa huomioon osallistujien ikä ja sovittaa työpajan sisältö ja toteutus vastaamaan heidän tarpeitaan ja kiinnostustaan. Havaintojeni, sekä kyselyiden perusteella työpajat soveltuvat parhaiten noin 15–18-vuotiaille nuorille. Muokkasin työpajojen sisällöt ja varsinkin luento-osuudet niin, että ne ovat kohdennettu juuri tälle kyseiselle ikäluokalle. Muokkauksissa otin huomioon luento-osuuksien selkeyden, käsitteiden avaamisen sekä luento-osuuksien tiiviinä pitämisen.

Nuorten oli selkeästi vaikeampaa lähteä kertomaan omia ajatuksiaan avoimesti, mikäli osallistujamäärä oli hyvin pieni. Jatkokehitysehdotuksena ehdotankin, että työpajat ohjattaisiin jo ennalta määrätylle ryhmälle, jossa olisi noin 15–20 osallistujaa. Tämä auttaisi myös siinä, että samat nuoret osallistuisivat kaikkiin kolmeen työpajaan ja saisivat silloin kokea ehjän työpajakokonaisuuden. Työpajat voisivat parhaiten sopia esimerkiksi koululuokille, jotka tulisivat Helsingin Tyttöjen Talolle ja osallistuisivat sovitusti koko luokkana kaikkiin kolmeen työpajaan.

Helsingin Tyttöjen Talo on ennenkin ohjannut erilaisia työpajoja kouluryhmille ja jatkossa olisikin ajatuksena, että Helsingin Tyttöjen Talo voisi tarjota tätä työpajakokonaisuutta kouluryhmille.

Osallistujat kaipasivat havaintojeni mukaan enemmän taukoja ja strukturoidumpaa aikataulua, jotta he voisivat säilyttää keskittymisensä ja motivaationsa koko työpajan ajan. Lisäsin ohjaajan työpajapakettiin muistutuksen aikatauluttamisesta ja siitä, että on tärkeää muistaa kertoa osallistujille työpajan aikataulusta ja tulevista harjoituksista. Lisäsin myös työpajapakettiin taukoja harjoitusten väleihin.

Osallistujia kannattaa kannustaa sitoutumaan työpajoihin kokonaisvaltaisesti esimerkiksi niin, että heidän on ennen työpajoja mahdollista jättää aiheeseen liittyviä kysymyksiä, jotta he ovat jo mielessään pohtineet tulevan työpajan teemoja. Osallistujien moninaisuuden huomioiminen: Työpajojen suunnittelussa ja toteutuksessa tulisi ottaa huomioon osallistujien moninaisuus ja erilaiset taustat. Näin voidaan varmistaa, että kaikki osallistujat tuntevat olonsa tervetulleiksi ja kunnioitetuiksi. Tätä varten lisäsin ohjaajan työpajapakettiin tapoja, joilla ohjaaja voi työpajan alussa muistuttaa osallistujia huomioimaan omat ja muiden moninaiset taustat.

Näiden ehdotusten avulla voidaan parantaa työpajojen laatua ja vaikuttavuutta sekä varmistaa, että ne vastaavat osallistujien tarpeita ja odotuksia mahdollisimman hyvin. Lisäksi ne voivat auttaa luomaan entistä merkityksellisempiä ja vaikuttavampia oppimiskokemuksia osallistujille.

8 EETTISYYS, RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI

Noudatin tässä opinnäytetyössä tutkimuseettisiä periaatteita prosessin alusta loppuun saakka. Tutkimuseettinen ohjeisto on hyvä tieteellinen käytäntö, (Humakin opinnäytetyöopas 2024), jonka mukaisesti allekirjoitimme tilaajan kanssa yhteistyösopimuksen, sekä salassapitosopimuksen. Tämän lisäksi informoin kaikkia työpajaan osallistuvia suullisesti, sekä aloitus- ja lopetuskyselylomakkeissa, siitä että työpajat toimivat osana opinnäytetyötäni.

Aloitus- ja lopetuskyselyissä kysyttiin, onko vastaaja ymmärtänyt ja antanut lupansa käyttää vastauksiaan osana opinnäytetyötäni. Kerroin vielä suullisesti jokaisen työpajan alussa, että työpajat toimivat osana opinnäytetyötäni ja että, kerään työpajoista aineistoa havainnoimalla, sekä keräämällä osallistujilta aloitus- ja lopetuskyselyt. Kerroin myös, että työpajoihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja että osallistujia havainnoidaan ja kyselyt kerätään täysin anonyymisti, niin että ketään osallistujaa ei voida tutkimuksesta tunnistaa.

Opinnäytetyöni aineistonkeruussa ei kerätty keneltäkään henkilötietoja, eikä työstäni syntynyt henkilötietorekisteriä. Käsittelin kaikkea aineistoa asianmukaisesti ja hävitin kaiken tutkimusaineiston aineiston läpikäymisen ja analysoinnin jälkeen. Jokaista työpajaan osallistujaa oli siis informoitu. Niin kuin hyvään tutkimuseettiseen ohjeistoon kuuluu, ennen opinnäytetyön aloittamista hain tilaajaltani tutkimuslupaa. Hain tutkimuslupaa Loisto Settlementti ry:n omalla tutkimuslupahakemuksella. Kun tutkimuslupa oli myönnetty, voitiin opinnäytetyön varsinainen tutkiminen aloittaa.

Ohjasin työpajat itse ja tein samalla osallistuvaa havainnointia. Kirjasin havaintojani työpajojen aikana sekä välittömästi työpajojen jälkeen havainnointipäiväkirjaani. En halunnut videoida tai äänittää työpajoja, sillä en halunnut sen vaikuttavan osallistujien toimintaan työpajassa. Tällöin en pystynyt palaamaan työpajoihin, vaan havainnoissani minun täytyi luottaa työpajojen aikana ja heti niiden jälkeen kerättyihin havaintoihin.

Kyselylomakkeet kerättiin työpajojen alussa ja lopussa. Kyselylomakkeet täytettiin työpajoissa valvotussa ympäristössä. Havainnoinnin ja kyselyiden avulla tarkoituksena oli kerätä tietoa siitä, miten työpajoja voitaisiin jatkokehittää mahdollisimman toimivaksi kokonaisuudeksi. Osallistujia oli työpajoissa yhteensä 17, joista 14 vastasivat sekä aloitus- että lopetuskyselyyn, eli noin 82 % tutkittavista osallistujista vastasi sekä aloitus- että lopetuskyselylomakkeeseen.

Osallistujia oli työpajoissa melko vähän, joka vaikutti työpajoihin merkittävästi. Jos osallistujia olisi ollut runsaammin, olisi kyselyaineistoa kertynyt enemmän ja havainnointia olisi voinut syntyä vielä runsaammin. Osallistujia oli kuitenkin riittävästi, että niiden pohjalta voitiin tehdä laadullista tutkimusta.

LÄHTEET

- Aghayeva, Ulkari & Mithiku, Hanna & Perho, Sini & Kurki, Tuuli & Souto, Anna-Mari & Kivijärvi, Antti & Ismail, Liban & Jalonen, Riikka 2023. Antirasismi nuorisotyössä. Rauhankasvatusinstituutti. Viitattu 16.2.2024. <https://rauhankasvatus.fi/antirasismi-nuorisotyossa/>
- FEM-R 2021. Sanasto. Viitattu 23.2.2024. <https://www.fem-r.fi/sanasto/>
- Gertsch, Mia 2024. Me vastaan te- Suomi jakaantuu yhä voimakkaammin, sanoo polarisaatiota tutkiva Ali Salloum. Yle. Viitattu 26.3.2024. <https://yle.fi/aihe/a/20-10006117>
- Helsingin Tyttöjen Talo 2024a. Viitattu 16.4.2024. <https://tyttojentalo.fi/meista/>
- Helsingin Tyttöjen Talo 2024b. Viitattu 23.2.2024. <https://tyttojentalo.fi/>
- Helsinki Pride-yhteistö 2024a. HeSetan sateenkaarierityinen nuorisotyö kasvaa ja kehittyy. Viitattu. 15.2.2024. <https://pride.fi/pride-media/sateenkaarierityinen-nuorisotyö2018/>
- Helsinki Pride-yhteistö 2024b. Tukea ja neuvoa. Viitattu 15.2.2024. <https://pride.fi/tietoa-tukea/tukea-neuvoa/>
- Humakin opinnäytetyöopas 2024. AMK-perustutkinto. Viitattu 18.3.2024. <https://humak.libguides.com/c.php?g=684696&p=4899527>
- Hyvärinen, Merja 2023. Rasismin kitkeminen Suomesta on meidän kaikkien asia. JHL. Viitattu 24.4.2024. <https://www.jhl.fi/blogi/2023/12/01/rasismin-kitkeminen-suomesta-on-meidan-kaikkien-asia/>
- Ihmisoikeusliitto 2024. Ihmisoikeudet nuorisotyössä. Viitattu. 14.2.2024. <https://ihmisoikeudet.net/ihmisoikeuskasvatus/ihmisoikeudet-nuorisotyossa/>
- Ihmisoikeusliitto 2023. Yhteiskannanotto: Sateenkaari-ihmisten oikeuksia edistettävä konkreettisilla keinoilla. Viitattu 25.4.2024. <https://ihmisoikeusliitto.fi/sateenkaari-ihmisten-oikeuksia-edistettava/>
- Iltalehti 2024. Tällaisia ovat koulujen sateenkaarityöpajat, jotka joukko kansanedustajia haluaa kieltää. Viitattu 26.3.2024. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/912c103a-de90-4c71-896f-28a087052f7a>
- Jaskari, Onni 2021. Vähemmistöstressi uhkana sukupuoli- ja seksuaalivähemmistön terveydelle. Kustannus Oy duodecim. University of Helsinki. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/dc22fd78-74d3-4981-aa7f-7e1c600a13da/content>
- Jyväskylän yliopisto 2014. Aineistonhankintamenetelmät. Viitattu 6.3.2024. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankintamenetelmät>

- Jyväskylän yliopisto 2015. Toimintatutkimus. Viitattu 6.3.2024. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/tutkimusstrategiat/toimintatutkimus>
- Jämsä, Juha 2008. Sateenkaariperheet ja hyvinvointi. Käsikirja lasten ja perheiden kanssa työskenteleville. PS-kustannus. Juva.
- Kansalaisfoorumi 2024. 2.1 Identiteetti, ennakkoluulot ja etuoikeudet. Viitattu. 24.4.2024. <https://peda.net/kansalaisfoorumi/yhdenvertaisuus-ja-tasa-arvo-koulutuksissa/identiteetti-ennakkoluulot-ja-etuoikeudet>
- Keskinen, Suvi & Seikkula, Minna & Mkwesha, Faith 2021. Rasismi, valta ja vastarinta. Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus suomessa. Gaudeamus Oy. Tallinna.
- Keski-Petäjä, Timo 2024. ME-WE-US: Osallisuutta ja läsnäoloa etäkohtaamisiin. Viitattu 16.2.2021. <https://www.tuni.fi/tlc/me-we-us-osallisuutta-ja-lasnaoloa-etakohtaamisiin/>
- Kostamo, Pipsa & Airaksinen, Tiina & Vilka, Hanna 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen oppimiseen. Art House Oy. Helsinki
- KSL opintokeskus 2017. Osallistavat menetelmät. Vinkkejä ja virikkeitä kouluttajille. Viitattu 28.2.2024. <https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/01/Osallistavat-menetelmat-KSL-verkko.pdf>
- Lehtonen, Jukka & Majlander, Satu & Sares-Jäske, Laura & Jehkoi, Aino & Luopa, Pauliina 2024. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien 8.-ja 9- luokkalaisten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2019–2023. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. Viitattu 24.4.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148638/URN_ISBN_978-952-408-279-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Loisto settlementti ry 2024a. Sosiaalisen nuorisotyön osaaja. Viitattu 8.2.2024. <https://loistosetlementti.fi/loistosetlementtiry/>
- Loisto settlementti ry 2024b. Sukupuolen moninaisuus Loisto Settlementissä. Viitattu. 23.4.2024. <https://loistosetlementti.fi/sukupuolen-moninaisuus-loisto-settlementissa/>
- Loisto settlementti ry 2024c. Sukupuolisensitiivinen sosiaalinen nuorisotyö. Viitattu 9.2.2024. <https://loistosetlementti.fi/sukupuolisensitiivisyys/perusteet/>
- Majlander, Satu 2022. Viitattu 24.4.2024. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/s_maj_sateenkaarinuoret%20koulussa_OPH_koulutus_2022_10_12.pdf
- Malinen, Fanny 2013. Etuoikeutettu, lue tämä. Viitattu 16.2.2024. <https://voima.fi/blogit/kirjeenvaihtajat/2013/etuoikeutettu-lue-tama/>
- Mieli ry 2023. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten kanssa työskenteleminen. Viitattu 9.2.2024. <https://mieli.fi/materiaalit-ja-koulutukset/tietoa-mielenterveyden-vahvistamisesta/maahanmuuttaneet/eri-kieli-ja-kulttuuritaustaisten-kanssa-tyoskenteleminen/>
- Mulari, Heta & Eischer, Essi & Uusitalo-Herttua, Mari. Tyttötyö kääntyi 2010-luvulle. Teoksessa Eischer, H. & Mulari, H. (toim.). Tyttötyön kansio. Settlementtijulkaisuja 30. Helsinki: Suomen Settlementiliitto.

- Nuorisolaki 1285/2016. Viitattu 15.4.2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285>
- Oikeusministeriö 2024. Mitä on antirasismi? Yhdenvertaisuus.fi. Viitattu 24.4.2024. <https://yhdenvertaisuus.fi/olen-antirasisti-kampanja>
- Opinkirjo kehittämiskeskus 2024. Aineiston analysointi ja tulosten visualisointi. Viitattu 8.3.2024. <https://opinkirjo.fi/tutkimuksen-perusteet/aineiston-analysointi/>
- OSANA 2022. Me, we, us -menetelmä hiljaisten ja äänekkäiden tasaamiseen. Viitattu 16.2.2024. <https://osana.fi/me-we-us-menetelma-hiljaisten-ja-aanekkaiden-tasaamiseen/>
- Peda.net 2024. Likert. Viitattu 12.3.2024. <https://peda.net/ohjeet/ty%C3%B6v%C3%A4li-neet/lomake/likert>
- Peltola, Marja 2021. Nuorten moninaisuus haastaa pohtimaan eroja ja yhdenvertaisuutta nuorisotyössä. Viitattu 24.2.2024. <https://ihmisoikeusliitto.fi/moninaisuus-haastaa-pohtimaan-eroja-ja-yhdenvertaisuutta-nuorisotyossa/>
- Perunka, Sirpa & Hoppo, Iris 2018. Osallistava pedagogiikka jakaa vallan ja vastuun. Viitattu 13.2.2024. <https://vanha.oamk.fi/epooki/2018/osallistava-pedagogiikka/>
- Punainen Risti 2024. Punaisen ristin tutkimus: Valtaosa Suomessa asuvista on todistanut rasismia, mutta alle puolet puuttuu siihen. Viitattu 19.3.2024. <https://www.punainenristi.fi/uutiset/2024/punaisen-ristin-tutkimus-valtaosa-suomessa-asuvista-on-todistanut-rasismia-mutta-alle-puolet-puuttuu-siihen/>
- Punainen Risti 2023. Nuoret toivovat tältäkin kouluvuodelta mahdollisuutta olla oma itsensä. Viitattu 24.4.2024. <https://www.punainenristi.fi/tyomme/nuorenturvatalot/digiraati/digiraatien-loppulausumat/sateenkaareva-nuoruus--teema/nuoret-haluavat-mahdollisuuden-olla-oma-itsensa/>
- Rauhankasvatusinstituutti 2024. Antirasismi nuorisotyössä. Viitattu 24.4.2024. <https://sway.cloud.microsoft/i2uXSoe3MF2h2aT6?ref=Link>
- Salleh-Hoddin, Amiirah & Pirih, Tadeja & Kiiskilä, Eeva-Liisa. Kohti syrjimätöntä koulua. Viitattu 24.4.2024. https://rauhankasvatus.fi/wp-content/uploads/2021/08/oppimisa%CC%88iva%CC%88kirjani_versio_100821.pdf
- Seikkula, Minna & Keskinen, Suvi 2021. Rasismi, valta ja vastarinta-Rodullistaminen, valkaisu ja koloniaalisuus Suomessa. Teoksessa Keskinen, Suvi & Seikkula, Minna & Mkwesha, Faith. Gaudeamus Oy, Tallinna.
- Seta ry 2023. Seta ja HPY: Suomi on pettänyt sateenkaarilapsensa ja –nuorensa. Viitattu 7.2.2024. <https://www.sttinfo.fi/tiedote/69966042/seta-ja-hpy-suomi-on-pettanyt-sateenkaarilapsensa-ja--nuorensa?publisherId=69817783>
- Seta ry 2024. Nuorisotyön verkosto. Viitattu 15.2.2024. <https://nuoret.seta.fi/ammattilaisille/nuorisotyoverkosto/>
- Setlementti asunnot 2024. Mitä setlementti tarkoittaa? Viitattu 25.3.2024. <https://setlementti-asunnot.fi/mita-setlementti-tarkoittaa/>

- Setlementtiliitto 2024a. Suomalainen setlementtiliike. Viitattu 25.3.2024. <https://setlementti.fi/toiminta/suomalainen-setlementtiliike/>
- Setlementtiliitto 2024b. Osa kansainvälistä setlementtiliikettä. Viitattu 26.3.2024. <https://setlementti.fi/setlementtiliitto/kansainvalinen-yhteistyö/>
- Sinisalo-Juha, Eeva 2024. Nuorisotyöntekijä ihmisoikeuskasvattajana. 2.5 Nuorisotyön ja ihmisoikeuskasvatuksen yhteisiä pintoja. Nuorisotutkimusseura. Hansprint Turku.
- Suomen evankelis-luterilainen kirkko 2024. Setlementtiliike. Viitattu 25.3.2024. <https://evl.fi/sanasto/setlementtiliike/>
- Suomen NNKY-liitto 2024a. Suomen NNKY-liitto ry. Viitattu 26.3.2024. <https://ywca.fi/suomen-nnky-liitto-ry/>
- Suomen NNKY-liitto 2024b. Suomen NNKY-liiton historia. Viitattu 26.3.2024. <https://ywca.fi/suomen-nnky-liiton-historia/>
- Suomen YK-liitto 2024. Turvallinen tila. Viitattu 16.2.2024. <https://www.ykliitto.fi/turvallinen-tila>
- Susheela, Daniel 2020. Opi 10 tapaa vastustaa rasismia. Viitattu 23.2.2024. <https://www.nordicdiversitytrainers.fi/blog/opi-10-tapaa-vastustaa-rasismia>
- STTK 2024. Sanasto. Viitattu 20.2.2024. <https://monikulttuurinen.fi/sanasto/>
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2020. Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi. Viitattu 24.2.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140742/URN_ISBN_978-952-343-580-3.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024a. Maahanmuutto ja kulttuurien moninaisuus. Viitattu 9.2.2024. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/hyvia-kaytantoja/kulttuurisensitiivinen-tyoote>
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2024b. Osa 9: Kuinka olla hyvä liittolainen rasismia kokevalle. Viitattu 23.2.2024. <https://thl.fi/aiheet/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyon-tueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille/osa-9-kuinka-olla-hyvaliittolainen-rasismia-kokevalle>
- Tuomala, Ellen 2023. Melis Ari-Gurhanli ”Aito syrjimättömyys on jatkuvaa oppimista itsestä ja toisista”. Viitattu 24.4.2024. <https://mieli.fi/artikkelit/melis-ari-gurhanli-aito-syrjimattomyys-on-jatkuvaa-oppimista-itsesta-ja-toisista/>
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi. Helsinki.

LIITTEET

Liite 1. Työpajapaketti ohjaajalle

[Työpajapaketti ohjaajalle](#)

Liite 2. Työpajapaketti

[Työpajapaketti](#)

Liite 3. Etuoikeudet -työpajan aloituskysely

KYSELYLOMAKE

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, kuinka paljon työpajaan osallistuvalla henkilöllä on tietoa työpajan teemoista ennen työpajaan osallistumista.

Tähän kyselyyn vastaamalla ymmärrän, että vastauksiani käytetään opinnäytetyössä (rastita, mikäli vastaat kyllä)

Vastaa kyselyyn oman tämän, hetkisen tilanteesi mukaan. Ympyröi vastauksesi.

Minkä ikäinen olet? (ympyröi vastauksesi)

15v. 16v. 17v. 18v. 19v. 20v. 21v. 22v. 23v. 24v. 25.v 26v. 27v. 28v.

Tiedän, mitä etuoikeudet tarkoittavat (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Hahmotan, mitä etuoikeuksia itselläni on ja mitä ei (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän miten voin hyödyntää etuoikeuksiani vähemmistöjen hyväksi?

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Liite 4. Etuoikeudet -työpajan lopetuskysely

KYSELYLOMAKE

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, kuinka paljon työpajaan osallistuvalla henkilöllä on tietoa työpajan teemoista työpajaan osallistumisen jälkeen.

Tähän kyselyyn vastaamalla ymmärrän, että vastauksiani käytetään opinnäytetyössä (rastita, mikäli vastaat kyllä)

Vastaa kyselyyn oman tämän, hetkisen tilanteesi mukaan. Ympyröi vastauksesi.

Minkä ikäinen olet? (ympyröi vastauksesi)

15v. 16v. 17v. 18v. 19v. 20v. 21v. 22v. 23v. 24v. 25.v 26v. 27v. 28v.

Tiedän, mitä etuoikeudet tarkoittavat (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Hahmotan, mitä etuoikeuksia itselläni on ja mitä ei (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän miten voin hyödyntää etuoikeuksiani vähemmistöjen hyväksi (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Opin tästä työpajasta jotakin uutta (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko paljon runsaasti

Kerro, mitä olisit muuttanut työpajassa. Mikä oli työpajoissa hyvää ja huonoa? Kerro vapaasti palautetta:

Liite 5. Antirasismi -työpajan aloituskysely

KYSELYLOMAKE

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, kuinka paljon työpajaan osallistuvalla henkilöllä on tietoa työpajan teemoista ennen työpajaan osallistumista.

Tähän kyselyyn vastaamalla ymmärrän, että vastauksiani käytetään opinnäytetyössä (rastita, mikäli vastaat kyllä)

Vastaa kyselyyn oman tämän, hetkisen tilanteesi mukaan. Ympyröi vastauksesi.

Minkä ikäinen olet? (ympyröi vastauksesi)

15v. 16v. 17v. 18v. 19v. 20v. 21v. 22v. 23v. 24v. 25.v 26v. 27v. 28v.

Tiedän, mitä rasismi tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän, mitä antirasismi tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Hallitsen antirasismiin liittyvää termistöä (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän keinoja, miten toimia antirasistisesti? (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Liite 6. Antirasismi -työpajan lopetuskysely

KYSELYLOMAKE

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, kuinka paljon työpajaan osallistuvalla henkilöllä on tietoa työpajan teemoista työpajaan osallistumisen jälkeen.

Tähän kyselyyn vastaamalla ymmärrän, että vastauksiani käytetään opinnäytetyössä (rastita, mikäli vastaat kyllä)

Vastaa kyselyyn oman tämän, hetkisen tilanteesi mukaan. Ympyröi vastauksesi.

Minkä ikäinen olet? (ympyröi vastauksesi)

15v. 16v. 17v. 18v. 19v. 20v. 21v. 22v. 23v. 24v. 25.v 26v. 27v. 28v.

Tiedän, mitä rasismi tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän, mitä antirasismi tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Hallitsen antirasismiin liittyvää termistöä (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän keinoja, miten toimia antirasistisesti (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko paljon runsaasti

Opin työpajasta jotakin uutta (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko paljon runsaasti

Kerro, mitä olisit muuttanut työpajassa. Mikä oli työpajoissa hyvää ja huonoa? Kerro vapaasti palautetta:

Liite 7. Sateenkaariliittolaisuus -työpajan aloituskysely

KYSELYLOMAKE

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, kuinka paljon työpajaan osallistuvalla henkilöllä on tietoa työpajan teemoista ennen työpajaan osallistumista.

Tähän kyselyyn vastaamalla ymmärrän, että vastauksiani käytetään opinnäytetyössä (rastita, mikäli vastaat kyllä)

Vastaa kyselyyn oman tämän, hetkisen tilanteesi mukaan. Ympyröi vastauksesi.

Minkä ikäinen olet? (ympyröi vastauksesi)

15v. 16v. 17v. 18v. 19v. 20v. 21v. 22v. 23v. 24v. 25.v 26v. 27v. 28v.

Tiedän mitä sateenkaariliittolaisuus tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Hallisten sateenkaarevuuteen liittyvää termistöä (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän, mitä moninaisuuden olettaminen tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Liite 8. Sateenkaariliittolaisuus -työpajan lopetuskysely

KYSELYLOMAKE

Tämän kyselyn tarkoituksena on kerätä tietoa siitä, kuinka paljon työpajaan osallistuvalla henkilöllä on tietoa työpajan teemoista työpajaan osallistumisen jälkeen.

Tähän kyselyyn vastaamalla ymmärrän, että vastauksiani käytetään opinnäytetyössä (rastita, mikäli vastaat kyllä)

Vastaa kyselyyn oman tämän, hetkisen tilanteesi mukaan. Ympyröi vastauksesi.

Minkä ikäinen olet? (ympyröi vastauksesi)

15v. 16v. 17v. 18v. 19v. 20v. 21v. 22v. 23v. 24v. 25.v 26v. 27v. 28v.

Tiedän, mitä sateenkaariliittolaisuus tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Hallitsen sateenkaarevuuteen liittyvää termistöä (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Tiedän, mitä moninaisuuden olettaminen tarkoittaa (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko hyvin Tiedän aiheesta runsaasti

Opin tästä työpajasta jotakin uutta (ympyröi vastauksesi)

En lainkaan Jonkin verran Melko paljon Runsaasti

Kerro, mitä olisit muuttanut työpajassa. Mikä oli työpajoissa hyvää ja huonoa? Kerro vapaasti palautetta: